

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-01-17

Diarienummer 0698/23

Handläggare

Clara Hansson/Kultur/GBGStad

Telefon: 031-368 36 96

E-post: clara.hansson@kultur.goteborg.se

Yttrande till kommunstyrelsen över förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030

Förslag till beslut

I kulturnämnden

1. Kulturnämnden tillstyrker förslag till *Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030*.
2. Kulturnämnden översänder förvaltningens tjänsteutlåtande till kommunstyrelsen som eget yttrande.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att i enlighet med den inriktning som framgår av stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026. Kommunstyrelsen har nu sänt förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 på remiss till kulturnämnden, med flera, för yttrande.

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 har sin grund i hur livsvillkorens fördelning påverkar folkhälsan. Programmets fokus är barns och ungas hälsa och på de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor. Programmet har ett övergripande mål, fyra mål och tolv strategier. Det övergripande målet för Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. Utöver strategierna som väntas bidra till delmålens uppfyllelse fokuserar programmet på fördjupade kunskapsanalyser om befolkningens livsvillkor. Det ökade kunskapsunderlaget beskrivs som en förutsättning för att rikta insatser till dem som behöver det mest och utgör därmed en förutsättning för programmets måloppfyllelse.

Kulturförvaltningens bedömning är att det finns goda förutsättningar för att arbeta med programmet inom nämndens grunduppdrag och att strategierna som föreslås i hög grad innebär en fortsättning på redan pågående arbete även om utvecklingsområden går att identifiera för kulturnämndens del. Kulturförvaltningen efterfrågar dock en utvecklad styrning i programmet genom beskrivning av vilka förflyttningar som förväntas ske under programperioden. Frånvaron av denna beskrivning innebär en svårighet att bedöma ekonomiska följder av programmet för kulturnämnden. Likaså kan förvaltningen inte uttala sig om behov av prioriteringar i och med att programmets föreskrivna behovs- och

jämlikhetsanalyser återstår att genomföras och där resultatet i sin tur kan påverka nämndens verksamhet i olika stor utsträckning. Kulturförvaltningen vill framhålla kultur som en viktig resurs för hälsa samt kulturens förmåga att skapa sociala värden och ser därmed att perspektivet kan stärkas i det föreslagna programmet.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Kulturförvaltningens bedömning är att ett framgångsrikt arbete inom programförslaget bidrar till minskade skillnader i hälsa och livsvillkor vilket har en positiv inverkan på samhällets ekonomi. Förbättrad hälsa och förbättrade livsvillkor kan även medföra förbättrade ekonomiska förutsättningar hos individer och grupper av människor.

I remissen av programförslaget ombeds remissinstanserna svara på ett antal frågor. Två av frågorna är av ekonomiska karaktär och besvaras här:

- Vilka ekonomiska konsekvenser ser nämnden/styrelsen? Behöver omprioriteringar av resurser göras och vilken effekt bedömer nämnden/styrelsen att det får?

Inom de strategier i programförslaget kulturnämnden föreslås ha ansvar för pågår i stor utsträckning redan arbete. Förvaltningen kan identifiera vissa utvecklingsområden och att dessa är avhängiga ekonomiska resurser. Men för att bedöma vilka prioriteringar som behöver ske krävs en utvecklad styrning i programmet genom beskrivning av förväntade förflyttningar inom programperioden.

En tydlig prioriteringsfråga för kulturnämnden är den fördjupade kunskapsanalys om befolkningens livsvillkor som ska genomföras som en integrerad del av programmet. Analysen ska sedan utgöra en grund för att rikta insatser till dem där behoven är som störst. Kulturförvaltningen ser behov av att stärka det egna arbetet med medborgarundersökningar för att bättre kunna fånga behov och synpunkter hos dem verksamheten är till för, både bland dem som tar del av kulturnämndens verksamheter och de som inte gör det. Ett visst arbete har påbörjats för att utveckla området. Dock är kulturförvaltningens nuläge relativt långt ifrån de ambitioner programmet föreskriver. Kulturförvaltningen ser en möjlighet i samverkan med andra förvaltningar inom området, exempelvis med socialförvaltningarna och folkhälsoarbetet som bedrivs där men även med idrotts- och föreningsförvaltningen.

I och med att behovsanalysen ännu inte är gjord är det svårt att fullt ut bedöma de ekonomiska följderna av programförslaget. Riktade insatser i form av uppsökande verksamhet är inte sällan kostsamt och en uppväxling är avhängigt ytterligare ekonomiska resurser då kulturnämnden samtidigt ska upprätthålla en form av grundutbud exempelvis biblioteksservice, om inte kulturnämnden ska behöva prioritera ned annan verksamhet.

- Genomförs idag aktiviteter som är kopplade till strategierna, med stöd av tidsbegränsade statsbidrag eller andra externa medel? Om så är fallet, i vilken omfattning och hur länge sträcker sig finansieringen?

Kulturnämnden får genom Kulturrådet projektmedel till *Litteraturens läkande kraft*¹. Omfattningen är cirka 800 000 kr och sträcker sig till 2024.

Kulturförvaltningen vill i sammanhanget uppmärksamma att den statliga satsningen Stärkta bibliotek avslutas. År 2022 låg satsningen på drygt 150 miljoner kronor och 2023 satsades 73 miljoner kronor. Stärkta bibliotek ersätts med en mindre satsning för folkbibliotekens läsfrämjande arbete; 40 miljoner kronor per år, 2024-2026. Båda satsningarna går i linje med programförslagets intentioner men innebär en minskning av statliga anslag till folkbiblioteken.

Bedömning ur ekologisk dimension

Inom målområde fyra i programförslaget initieras en samverkan i staden kring hållbar och gestaltad livsmiljö. Inom gestaltad livsmiljö är hållbarhetsperspektivet ett segment i att hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden.

Kulturförvaltningen kan därmed se att programförslaget till viss del kan ha en positiv inverkan inom den ekologiska dimensionen.

Bedömning ur social dimension

Ett genomförande av programförslaget med hög måluppfyllelse bör ha positiva samhällsliga effekter i form av mer jämlika livsvillkor och jämlik hälsa och därmed även förbättrad social samanhållning och tillit både till stadens verksamheter och mellan människor. En särskilt berörd målgrupp är barn och unga som bedömts som viktig bland annat i ett preventivt syfte. Programförslaget har även ett perspektiv av mänskliga rättigheter i förhoppningen om att de behovs- och jämlikhetsanalyser, som väntas genomföras inom ramen för programmet, ska svara på om det finns en ojämlik tillgång på mänskliga rättigheter. Analysen förväntas även ta hänsyn till de olika diskrimineringsgrunderna.

Kulturens förmåga att skapa sociala värden är en viktig resurs för programförslagets olika mål. Kulturnämnden bidrar till dessa värden genom bland annat bibliotek, kulturhus och museer men även genom förutsättningsskapande arbete för det fria kulturlivet i staden som i sig är en stor tillgång i sammanhanget. Nedan exempel kommer från kulturförvaltningens rapport *Kulturens värde och sociala effekter*².

Tydliga belägg för kulturens sociala effekter finns inom forskning som visar att barn som läser och deltar i kulturella verksamheter genom livet är mer benägna att engagera sig för samhället och i något lägre grad hamna i drogberoende, kriminalitet, arbetslöshet och annat som innebär stora kostnader för samhället. Deltagande i kultur samvarierar med upplevd bättre hälsa och välbefinnande. Det finns också en samvariation mellan det som kallas pro-socialt beteende (exemplifierat med röstdeltagande, volontärskap, samhällsengagemang, interkulturell dialog och konfliktlösning) och kulturdeltagande.

Bilaga

Remiss från kommunstyrelsen avseende förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030.

¹ *Litteraturens kraft* - Göteborgs Stad (goteborg.se)

² Kulturens värde och sociala effekter. 2:a reviderade och utökade versionen. 2023. [Kulturens värde och sociala effekter \(goteborg.se\)](https://goteborg.se)

Expedieras till

Kommunstyrelsen.

Ärendet

Kommunstyrelsen sände 28 september 2023 förslag till Göteborgs stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030, på remiss. Kulturnämnden har beviljats förlängd svarstid till den 14 februari 2024.

Beskrivning av ärendet

Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026. Uppdraget genomförs som en del av arbetet med att förenkla och minska antalet program och planer i staden.

Kommunstyrelsen beslutade 2023-09-20 § 626 att sända det nya programmet, förslag till Göteborgs stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030, på remiss till stadens organisation samt Västra Götalandsregionen.

Programförslagets utformning

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 ersätter Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026 och Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020. I detta är ambitionen att förena de mål och intentioner som finns i de två föregående programmen. Det nya programmet förhåller sig även till den nya styrningen inom sociala erfarenheter i samhällsplaneringen, folkhälsoarbete och samverkan med civilsamhället. Den nya styrningen är en konsekvens av stadens omorganisation inom nämndsektorn. I nuläget har majoriteten av stadens nämnder, däribland kulturnämnden, i sina reglementen ansvar inom områdena.

Utgångspunkten för program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är den nationella folkhälsopolitiken och dess åtta målområden. Målområdena har sitt ursprung i kunskap och forskning inom området ojämlikhet i hälsa och livsvillkor. Programmet tar fasta på ett främjande och förebyggande arbete som gäller hela befolkningen och hela livet, samtidigt framhålls vikten av tidiga insatser i barns liv och insatser till de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor.

Det övergripande målet i Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. Därutöver finns fyra delmål med tillhörande strategier som visar riktning för arbetet. Programmet ska genomföras inom ramen för nämnders och styrelser grunduppdrag.

För varje strategi anges ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. För de strategier där det finns behov av ökad samordning för att nå måluppfyllelse har en eller flera nämnder ålagts ett samordningsansvar för det gemensamma arbetet. Kulturnämnden föreslås inget samordnande ansvar men däremot ansvar inom ett antal strategier.

Utöver mål och strategier beskrivs ökad kunskap om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad som en förutsättning för genomförande av programmet. Denna del beskrivs som grundläggande i att kunna rikta insatser till de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor och blir på så vis central för måluppfyllelsen. Arbetet ska systematiskt integreras i genomförandet av programmet.

Utvärdering av Göteborgs stads barn- och ungkulturplan 2020-2023

Under hösten 2023 har kulturnämnden följt upp och utvärderat Göteborgs stads barn- och ungkulturplan 2020-2023, på uppdrag av kommunfullmäktige. I utvärderingens framtidsytande ansats, att undersöka hur styrningen av barn- och ungkulturarbetet kan utvecklas framåt, är slutsatsen att det inte finns stöd för att ta fram en ny stadsövergripande barn- och ungkulturplan. I stället föreslås att styrningen integreras i andra styrande dokument, däribland Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Kulturnämnden beslutade om uppföljning och utvärdering av Göteborgs Stads plan för barn- och ungkultur 2023-12-18 § 244 vilken har expedierats till kommunfullmäktige.

Förvaltningens bedömning

Kulturförvaltningens synpunkter på programförslaget struktureras inledningsvis genom ett urval av strategier som kulturförvaltningen ser behov av att särskilt kommentera. Därefter svarar förvaltningen på de frågor som remissinstanserna uppmanas att besvara.

Synpunkterna utgår till stor del från kulturens förmåga att skapa sociala värden och att kultur därmed utgör en resurs för programmets målområden.

Mål och strategier

Målområde ett – Barns och ungas hälsa ska förbättras

Målet fokuserar på hur en god start i livet för hälsa, inlärning och utveckling påverkar individen genom hela livet. På så vis blir insatser för att främja hälsa och förebygga ohälsa bland barn och unga betydelsefulla för samhället i att uppnå en jämlik hälsa.

Strategi 1.2 Främja barns läs- och språkutveckling.

Ansvar enligt programförslaget: kulturnämnden, förskolenämnden, grundskolenämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, utbildningsnämnden.

Arbete med att främja barns läs- och språkutveckling är redan i hög grad pågående. Kulturförvaltningen ser dock stor potential i ett stärkt arbete för läs- och språkutveckling bland barn och unga där läsandets positiva effekter för både individ och samhälle är svåra att överdriva. Bokstart är en riktad nationell insats och vilka nämnder i staden som deltagit i det lokala arbetet i Göteborg har varierat över tid. Inom Litteraturstaden Göteborg³ finns samverkansområdet Staden där vi läser för våra barn. Det finns också exempel på uppsökande, riktade insatser med både läsfrämjande och tillitsskapande syften. Centralt för framgång i insatserna är samverkan inom staden och samordning, exempelvis kring resurser/tillgångar och för att nå nya målgrupper. Kulturförvaltningen föreslår därför att en samordnande nämnd utses för strategin.

³ Göteborg är sedan 2021 en Unesco City of Literature
[Litteraturstaden Göteborg - Göteborgs Stad \(goteborg.se\)](https://www.goteborg.se/litteraturstaden)

Strategi 1.3 Stärk skolan som hälsofrämjande arena

Ansvar enligt programförslaget: förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden.

Kulturförvaltningens bedömning är att styrningen av skolans kulturuppdrag bör inkluderas i strategin och att det har betydelse för måluppfyllelsen. Kulturnämndens utvärdering av Göteborgs stads barn- och unguddurplan 2020-2023 visar behov bland skolförvaltningarna att prioritera kulturuppdraget som finns i de nationella läroplanerna. Strategin kan på så vis belysa hur kultur kan främja barns och ungas hälsa samtidigt som arbetet med kulturförmedling i förskolor och skolor potentiellt kan prioriteras högre i skolförvaltningarna. Kulturförvaltningen bidrar till strategin, exempelvis genom KuBo som är Göteborgs Stads bokningssida med kulturutbud för förskolor och skolor, och samfinansieras av kulturförvaltningen, grundskoleförvaltningen och förskoleförvaltningen. Ett syfte är att skapa en mer jämlik fördelning av kultur till barn och unga i Göteborg. Kulturförvaltningen har inte ensam rådighet över utvecklingen men kan se att en förstärkning av kulturens betydelse för hälsa inom strategin kan stödja en utveckling från skolförvaltningarnas sida som sedan kulturförvaltningen kan bidra till. Kulturförvaltningen ser inga skäl till att kulturnämnden ska ha ett ansvar inom strategin men däremot ett tydliggörande av skolnämndernas kulturuppdrag.

Strategi 1.4 Stärk arbetet för att fler barn och unga ska ha en tillgänglig och meningsfull fritid

Ansvar enligt programförslaget: idrotts- och föreningsnämnden (samordningsansvarig), kulturnämnden, Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydvest, stadsmiljönämnden.

Kulturnämnden bidrar i nuläget till strategin på olika sätt. Det finns utmaningar i att nå barn och unga som idag inte tar del av kulturförvaltningens verksamheter. Kulturförvaltningen ser att socialnämnderna har en viktig roll i strategin då det finns en överensstämmelse mellan socialnämndernas uppdrag⁴ om fritidsverksamhet i vid bemärkelse för barn och unga och den föreslagna strategin.

Målområde två – Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka

Målbeskrivningen lyfter delaktighet som en grundlagsstadgad rättighet och en princip för att förverkliga de mänskliga rättigheterna. Delaktighet beskrivs på samhällelig nivå och individnivå och dess betydelse för social sammanhållning och tilliten i ett samhälle. I målet beskrivs effekter av en ojämlig tillit, delaktighet och inflytandet för grupper av människor och individer. Målet fokuserar på skillnader i delaktighet och tillit i Göteborg och vilka faktorer som påverkar. Målbeskrivningen anger att staden behöver arbeta för en mer inkluderande verksamhet med likvärdiga förutsättningar att delta.

⁴ I 2 kap §5 i de regionala socialnämndernas reglementen anger nämndernas regionala ansvar för fritidsverksamhet. Verksamheten ska erbjuda aktiviteter och mötesplatser som stimulerar ungas personliga och sociala utveckling och bidrar till en rik och meningsfull fritid för alla barn och ungdomar oavsett bakgrund och förutsättningar.

Strategi 2.1 Arbeta för ett aktivt och lokalt civilsamhälle med jämlika förutsättningar för deltagande

Ansvar enligt programförslaget: kulturnämnden, idrotts- och föreningsnämnden, nämnden för funktionsstöd, nämnden för demokrati och medborgarservice, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst

Kulturnämnden bidrar till strategin inom grunduppdraget framför allt genom biblioteken och kulturhusen. Ytterligare en möjlig ingång till strategin är en utökad samverkan med, och arbete för, kulturföreningar. År 2020 genomförde kulturförvaltningen en kartenkät, med syfte att få svar på var det fria kulturlivets lokaler är belägna. En kompletterande kartläggning gjorde 2022 för inventering i Angered, Bergsjön, Biskopsgården, Frölunda, Kortedala, Kviberg och Tynnered. Kartläggningen resulterat i mer kunskap om bland annat kulturföreningarna – var de finns, deras verksamhet samt behov.

Kulturförvaltningens bedömning är att ett arbete gentemot kulturföreningar även kan bidra till kulturpolitiska mål. En sådan ambitionshöjning är avhängig en prioritering genom ekonomiska medel till arbetet. Idag saknar kulturnämnden medel för aktiviteter i föreningsform som inte är publika eller bidrar till ett offentligt tillgängligt kulturutbud. Kulturförvaltningens bedömning är att ett utbyte inom stadens organisation krävs för att identifiera vilka delar av det civila samhället stadens organisation inte når.

Strategi 2.2 Stärk arbetet för att de grupper som är svåra att nå ska känna till och kunna ta del av Göteborg Stads verksamheter och utbud

Ansvar enligt programförslaget: kulturnämnden, förskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden, nämnden för demokrati och medborgarservice, nämnden för funktionsstöd, äldre- samt vård och omsorgsnämnden, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsmiljönämnden.

Utifrån logiken om kulturens betydelse för hälsa, social sammanhållning och tillit som beskrivs i den sociala dimensionen ser kulturförvaltningen en samstämmighet med strategin och kulturpolitiska mål om att möjliggöra för människor att ta del av och delta i kultur. Kulturförvaltningens bedömning är att perspektivet behöver genomsyra hela verksamheten för att synliggöra och undanröja hinder inom nämndens rådighet.

För att nå vissa grupper krävs riktade insatser. Kulturförvaltningen kan se att det finns möjliga metoder och arbetssätt för att nå målgrupper som befinner sig långt ifrån kulturförvaltningens verksamheter, exempelvis genom uppsökande verksamhet, deltagardrivna processer och återkommande lovverksamhet i områden med lägre socioekonomisk status. Bibliotek och museer rankas ofta högt när tillit mäts. Genom samverkan mellan förvaltningar kan tillit skapas för olika delar av stadens verksamhet. Denna typ av arbete är dock kostsamt och en uppväxling är avhängigt ekonomiska resurser då kulturnämnden samtidigt ska upprätthålla en form av grundutbud utifrån reglemente.

Kulturförvaltningen ser även kopplingar mellan strategin och Göteborgs stads plan för kulturprogrammet 2023-2026 där det i aktivitet 1.1 anges att befintliga former av stöd till konstnärer och kulturskapare inom staden ska identifieras och likaså brister. Både monetärt och ickemonetärt stöd från stadens hela organisation avses. Bedömningen är att samordning, synliggörande och utveckling av stadens olika former av stöd innebär att stöden blir mer tillgängliga för konstnärer och kulturskapare.

Målområde 4: Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik

Målområdet lyfter betydelsen av livsmiljöns utformning för livsvillkor och förutsättningar för hälsa och välbefinnande. Samtidigt konstateras att Göteborg är en segregerad stad med olika socioekonomiska förutsättningar. Målet fokuserar på en jämlik fördelning av stadens resurser och tillgångar i planering och förvaltning utifrån sociala aspekter. Rådigheten anges finnas bland annat inom stadsutvecklingsprocessen och bostadsförsörjningsansvaret.

Strategi 4.1 Säkerställ en jämlik fördelning av resurser i den gemensamma prioriteringen i strategisk och taktisk planering

Ansvar enligt programförslaget: stadsbyggnadsnämnden (samordningsansvarig), exploateringsnämnden, Förvaltnings AB Framtiden, idrotts- och föreningsnämnden, nämnden för kretslopp och vatten, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden

Strategi 4.2 Säkra att plan- och exploateringsprocessen omhändertar sociala aspekter

Ansvar enligt programförslaget: exploateringsnämnden (samordningsansvarig), Förvaltnings AB Framtiden, idrotts- och föreningsnämnden, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsbyggnadsnämnden, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden

Strategi 4.3 Tillgodose goda livsmiljöer med väl gestaltade och omhändertagna närmiljöer i förvaltning av den befintliga staden

Ansvar enligt programförslaget: stadsmiljönämnden (samordningsansvarig), kulturnämnden, Förvaltnings AB Framtiden, idrott och föreningsnämnden, stadsfastighetsnämnden, Higab

Kulturförvaltningen ser positivt på att en samverkan inom området gestaltad livsmiljö initieras i staden genom programförslaget. I programförslaget har kulturnämnden ett ansvar inom strategi 4.3. Kulturförvaltningen föreslår att kulturnämnden får ett ansvar inom samtliga strategier för målområdet, alltså även strategi 4.1 och strategi 4.2 och att kulturperspektivet förs in i målområdet. Kulturnämnden verkar inom gestaltad livsmiljö på olika sätt. Att bidra med kunskap inom kulturarv- och kulturmiljö i enlighet med Plan- och bygglagen samt samordningsansvar inom enprocentregeln är två exempel. Därutöver har Röhsska museet ett nationellt uppdrag från kulturdepartementet inom Politiken för gestaltad livsmiljö⁵ och utgör regional mötesplats för området. Kulturnämnden har även i sitt grunduppdrag att bidra till utvecklingen av kulturvärden i stadsutvecklingen samt att aktivt bidra i den strategiska stadsplaneringen⁶. Kulturnämnden har därutöver tillsammans med andra nämnder ansvar inom Göteborg stads plan för kulturprogrammet 2023-2026 att implementera kulturplanering i stadsutvecklingen.

I strategi 4.1 *Säkerställ en jämlik fördelning av resurser i den gemensamma prioriteringen i strategisk och taktisk planering* kan kulturförvaltningen bidra med kunskap om kulturvärden. Inom kulturnämndens ansvar finns bibliotek och kulturhus

⁵ Politik för gestaltad livsmiljö. Proposition 2017/18:110

⁶ Göteborgs stads fem kulturvärden är: kulturmiljöer, kulturella mötesplatser, konst, kreativa verksamheter och identitet.

som är kulturella mötesplatser öppna för alla och som kan ingå i analysen av stadens tillgångar och behov.

I Göteborg stads plan för kulturprogrammet har kulturnämnden genom aktivitet 5.1 i uppdrag att utveckla gemensamma systematiska arbetssätt för kulturplanering i stadens processer för planering, exploatering och förvaltning. Ansvariga nämnder för aktiviteten är även angivna som ansvariga för strategi 4.2 *Säkra att plan- och exploateringsprocessen omhändertar sociala aspekter* i programförslaget. Kulturförvaltningen ser en möjlighet till att aktiviteten i plan för kulturprogrammet samordnas med ett genomförande av strategi 4.2.

Besvarande av remissfrågor

- Bidrar programmets mål och strategier till att uppnå det övergripande målet?
Saknas något?

Strategierna i programförslaget fokuserar på kommunens rådighet för att nå de olika målen men förvaltningen kan samtidigt konstatera att omvärldsfaktorer påverkar måluppfyllelsen.

Kulturförvaltningen vill framhålla kultur som en viktig resurs för hälsa och andra sociala värden. Kulturens betydelse för området bör generellt stärkas i det föreslagna programmet. Ett exempel på det är målområde fyra. Kultur och konst är centrala delar av Politik för gestaltad livsmiljö vilket inte framgår av programförslaget.

Programförslaget lägger stor vikt vid det ökade kunskapsunderlaget som ska genereras inom ramen för programmet och utgöra underlag för ett rikta verksamheten till dem som behöver det mest. Grad av måluppfyllelsen beror därmed på hur väl den kunskapshöjande delen av programmet ger förutsättningar till att forma och rikta verksamheten, se svar på nedan fråga om förutsättningar för jämlikhetsanalyser.

I bilaga över de styrande dokumenten saknas Göteborgs stads plan för kulturprogrammet 2023-2026. För Göteborgs stads plan för barnkultur är planperioden 2020–2023 och inte till 2020-2030 som anges i bilagan.

Kulturförvaltningens bedömning är att programförslagets styrning kan utvecklas för att ge bättre förutsättningar för genomförandet av strategierna och därmed ökad måluppfyllelse. Kulturförvaltningen bidrar i nuläget till i stort sett samtliga strategier där ansvar för kulturnämnden föreslås. Programmet behöver således visa på vad för typ av ambitionshöjning som behöver ske för att nå målen. Se svar på nedan fråga.

- Strategiernas genomförbarhet: Hur ser ni generellt på strategiernas genomförbarhet, utifrån exempelvis omvärldsfaktorer och organisatoriska förutsättningar?

En utvecklad styrning skulle förbättra förutsättningarna för genomförande. Programförslaget fokuserar på områden som är centrala för det övergripande målet och där det redan pågår värdefullt arbete i staden vilket är positivt. Samtidigt förväntas nämnder och bolag arbeta med programmet inom grunduppdraget och därför är det rimligt att programmet inte visar på radikalt nya vägval. Däremot skulle förutsättning till måluppfyllelse förbättras om programmet visar på vilka förflyttningar som ska åstadkommas inom programperioden. Vissa områden har kommit längre och det finns upparbetade samarbeten i staden medan vissa områden har större utvecklingspotential.

Programmet beskriver dock inte utgångsläget och inte heller förflyttningar som väntas ske inom respektive område. En sådan beskrivning skulle innebära ett mervärde i styrningen genom programmet i förhållande till redan befintlig styrning, exempelvis genom reglementen.

- Strategiernas genomförbarhet: Hur ser ni som nämnd eller styrelse på er egen möjlighet att genomföra strategierna? Gör bedömning både utifrån egna verksamheten och utifrån samverkan i hela staden.

Förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa ger goda förutsättningar för kulturförvaltningen att arbeta med programmet inom kulturnämndens grunduppdrag. Inom de strategier där kulturnämnden föreslås ha ett ansvar pågår arbete. Programmet blir en prioriteringsgrund jämte stadens övriga program och planer.

Programförslaget förutsätter en viss samordning och samverkan inom staden. En förutsättning för kulturförvaltningens genomförande av strategierna är i flera fall samverkan med andra förvaltningar och mellan olika verksamheter i stadens organisation. Ett exempel på det är samarbete med förskoleförvaltningen inom läsfrämjande arbete. Vad samverkan kan bestå i och varför den är viktig för genomförandet beskrivs ur kulturförvaltningens perspektiv i ovan redovisade kommentarer utifrån målområden och strategier. Kulturförvaltningen kan se att en given landningsyta för programmets arbete är den nyligen inledda strukturen av forum för stadsområdessamverkan. Kulturförvaltningen ser dock ett möjligt scenario där stadens förvaltningar identifierar delvis olika aktiviteter inom ramen för program och grunduppdrag eller gör olika prioriteringar vilket kan innebära svårigheter i utbyte och samverkan. Ett förtydligande av förväntningar på samverkan inom programmets ram kan ge bättre förutsättningar för genomförande.

I delmål fyra initieras genom programmet en samordning inom hållbar och gestaltad livsmiljö vilket kulturförvaltningen ser positivt på.

- Ger programmet förutsättningar att göra jämlikhetsanalyser som grund för att nå de grupper som behöver insatser mest?

I programförslaget har det identifierats inom vilka områden det förekommer skillnader och därmed inom vilka områden jämlikhetsanalysen ska ske. Därutöver anges i remissen av programförslaget att en förutsättning för att minska skillnader i livsvillkor och hälsa är en ökad kunskap om befolkningens behov, vilket också är en integrerad del av programmets genomförande. Kommunstyrelsen ska ansvara för utveckling av metoder för kunskapsinhämtning och analys. Vidare anges att analys behöver ske på övergripande nivå i staden såväl som lokalt inom respektive verksamhet. Huruvida detta är tillräckligt goda förutsättningar att göra jämlikhetsanalyser som grund för att nå de grupper som behöver insatser mest har kulturförvaltningen i nuläget svårt att bedöma.

Kulturförvaltningen ser behov av att stärka det egna arbetet med medborgarundersökningar för att bättre kunna fånga behov och synpunkter hos dem vi är till för, både bland dem som tar del av kulturnämndens verksamheter och dem som inte gör det. Ett visst arbete har påbörjats för att utveckla området. Dock är kulturförvaltningens nuläge inom området relativt långt ifrån de ambitioner programmet implicerar. Kulturförvaltningen ser en möjlighet i samverkan med övriga staden inom området, exempelvis med socialnämnderna och folkhälsoarbetet som bedrivs där men även med

idrotts- och föreningsnämnden. En prioritering av området kan leda till att nå nya målgrupper.

- Hur kan målgruppsperspektivet stärkas i programmets mål och strategier?

En av programförslagets utgångspunkter är universell proportionalism vilket kan utgöra ett förhållningssätt för i en målgruppsanpassning i arbetet med strategierna. Nämndens verksamheter som riktar sig brett till alla invånare ska ha ett inkluderande perspektiv medan anpassning och riktade insatser utformas proportionellt utifrån behov.

Barn och unga är en viktig målgrupp. Stor vikt läggs vid att rikta verksamheten dit behoven är som störst utifrån behovs- och jämlikhetsanalyser som även tar hänsyn till diskrimineringsgrunderna. Här behöver målgruppsperspektivet följa kommande analyser.

- Finns det andra indikatorer eller nyckeltal som är värdefulla för att bedöma måluppfyllelse?

Kulturens sociala effekter uppstår över lång tid och långt från de effektgivande verksamheterna vilket gör det svårt att annat än på en högt aggregerad nivå över lång tid visa på samband. Kulturförvaltningens bedömning är att indikatorerna är vida nog för att potentiellt kunna inrymma sociala effekter av kultur, se resonemang i den sociala dimensionen.

Kulturförvaltningen kan se att omvärldsfaktorer kan påverka indikatorerna varför det vid en uppföljning kan bli svårt att uttala sig om vilka av programmets strategier som varit framgångsrika eller ej.

- I programmet föreslår vi utdelat samordningsansvar respektive ansvar: Hur ser ni på förslaget med två nivåer av ansvar?

Kulturförvaltningen efterfrågar ett förtydligande av vad som ingår i ett samordnande ansvar och förväntan på samverkan inom ramen för programförslaget generellt, även mellan ansvariga nämnder inom de strategier där en samordnande nämnd inte är utsedd. Kulturförvaltningen föreslår att en samordnande nämnd utses för strategi 1.3 men kan även se att kulturförvaltningen kan behöva ett utbyte med andra förvaltningar inom strategi 2.2, för vilken det inte finns någon samordnande nämnd i programförslaget.

GÖTEBORGS STADS KULTURFÖRVALTNING

Anna Rosengren

Sofia Lubian

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef Kultur- och samhällsutveckling

Remissutskick

Utfärdat 2023-09-28

Diarienummer 1235/22

Handläggare: Maud Willardsson Engström

Telefon: 031-367 95 21

E-post: maud.willardsson.engstrom@stadshuset.goteborg.se

Nämnds-/styrelseremiss

Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

Bifogat ärende översänds till

Exploateringsnämnden, förskolenämnden, Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, Higab AB, idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, nämnden för demokrati och medborgarservice, nämnden för funktionsstöd, nämnden för kretslopp och vatten, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsbyggnadsnämnden, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden, utbildningsnämnden, äldre- samt vård och omsorgsnämnden, Göteborgs Stads hbtqi-råd, Göteborgs Stads råd för funktionsrätt, Göteborgs Stads sverigefinska råd, Göteborgs Stads råd för den nationella minoriteten romer, Göteborgs Stads pensionärsråd, Studentforum, Ungdomsfullmäktige samt Västra Götalandsregionen för yttrande.

Ärendet

Kommunstyrelsen beslutade 2023-09-20 om att utan eget ställningstagande remittera förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030.

Förvaltningens/bolagets handläggare

Vänligen meddela namnet på er förvaltnings eller bolags handläggare till undertecknad när ärendet har fördelats. Handläggare inbjuds att delta på remissträff, som kommer att hållas digitalt vid två tillfällen: onsdag 25/10 kl. 13-14 samt tisdag 14/11, kl. 13-14.

Under remisstiden kommer representanter från stadsledningskontoret att erbjuda information och dialog i respektive råd.

Remissvar till stadsledningskontoret

Remissvaret skickas till stadsledningskontoret senast 31/1 genom att skicka svaret i Word-format till förvaltningsbrevlådan på stadsledningskontoret: stadsledningskontoret@stadshuset.goteborg.se.

Märk svaret med stadsledningskontorets diarienummer 1235/22.

Yttrandet ska vara nämnd/styrelsebehandlat och tydligt uttrycka om nämnden/styrelsen tillstyrker, avstyrker eller inte tar ställning till förslaget. Yrkanden, skiljaktiga meningar,

reservationer, särskilda yttranden med mera från nämndbehandlingen ska alltid bifogas. Bifoga protokollsutdrag och tjänsteutlåtande.

Följ [Göteborgs Stads riktlinje för kommunstyrelsens remittering \(goteborg.se\)](https://www.goteborg.se/om-goteborg/plan-och-strategi/goteborgs-stads-riktlinje-for-kommunstyrelsens-remittering), se punkt 5.

Strukturera remissvaret utifrån följande frågor:

- Bidrar programmets mål och strategier till att uppnå det övergripande målet? Saknas något?
- Strategiernas genomförbarhet:
 - Hur ser ni generellt på strategiernas genomförbarhet, utifrån exempelvis omvärldsfaktorer och organisatoriska förutsättningar.
 - Hur ser ni som nämnd eller styrelse på er egen möjlighet att genomföra strategierna? Gör bedömning både utifrån egna verksamheten och utifrån samverkan i hela staden.
- Ger programmet förutsättningar att göra jämlikhetsanalyser som grund för att nå de grupper som behöver insatser mest?
- Hur kan målgruppsperspektivet stärkas i programmets mål och strategier?
- Finns det andra indikatorer eller nyckeltal som är värdefulla för att bedöma måluppfyllelse?
- I programmet föreslår vi utdelat samordningsansvar respektive ansvar:
 - Hur ser ni på förslaget med två nivåer av ansvar?
 - Fråga till nämnd som utpekats med samordningsansvar: Vilka förutsättningar har nämnden för att omhänderta det ansvaret?
- Remissvaret ska även innehålla bedömningar ur ekonomisk, ekologisk och social dimension. För den ekonomiska dimensionen önskas svar från nämnd/styrelse på följande frågor:
 - Vilka ekonomiska konsekvenser ser nämnden/styrelsen? Behöver omprioriteringar av resurser göras och vilken effekt bedömer nämnden/styrelsen att det får?
 - Genomförs idag aktiviteter som är kopplade till strategierna, med stöd av tidsbegränsade statsbidrag eller andra externa medel? Om så är fallet, i vilken omfattning och hur länge sträcker sig finansieringen?
- Finns det ytterligare kommentarer?

För frågor avseende hanteringen av remissen hänvisas till undertecknad.

För kommunstyrelsen

Maud Willardsson Engström

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-08-28

Diarienummer 1235/22

Handläggare

Katrin Olausson, Maud Willardsson Engström,

Jeanette Werner

Telefon: 031-3679521

E-post: förnamn.efternamn@stadshuset.goteborg.se

Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030

Förslag till beslut

I kommunstyrelsen:

Kommunstyrelsen remitterar utan eget ställningstagande förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030, i enlighet med bilaga 3 till stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, till föreslagna remittenter.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att i enlighet med den inriktning som framgår av stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026.

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 har sin grund i hur livsvillkorens fördelning påverkar folkhälsan. Programmets fokus är barns och ungas hälsa och på de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor. Programmet har ett övergripande mål, fyra mål och tolv strategier. Det övergripande målet för Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.

Stadsledningskontorets bedömning är att de föreslagna målen och strategierna i det här programmet kommer att bidra till att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska och bli mer jämlika för Göteborgs invånare. En förutsättning för programmets måluppfyllelse är

ökad kunskap om befolkningens livsvillkor, vilket också stärker stadens arbete för de mänskliga rättigheterna.

På kort sikt bedömer stadsledningskontoret att programmet kan innebära ökade kostnader eller behov av omprioriteringar i befintlig verksamhet. De minskade kostnader som uppkommer genom ett väl utfört jämlikhetsfrämjande arbete visar sig ofta först på längre sikt.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Stadsledningskontoret bedömer att tidiga insatser med god kvalitet är det mest lönsamma för staden och samhället på längre sikt. Ojämlikhet får ekonomiska konsekvenser för såväl invånare som samhället som helhet. För staden innebär ojämlikheten att allas

resurser inte tas tillvara för social och ekonomisk utveckling. Jämlikhet tenderar också att skapa tryggare samhällen som drar till sig kompetenser och näringsliv.

På kort sikt bedömer stadsledningskontoret att programmet kan innebära ökade kostnader eller behov av omprioriteringar i befintlig verksamhet. De minskade kostnader som uppkommer genom ett väl utfört jämlikhetsfrämjande arbete visar sig ofta först på längre sikt. Likaså kan den ekonomiska effekten av ökad jämlikhet och hälsa innebära att en nämnd har den initiala kostnaden eller investeringen för ökad jämlikhet och hälsa medan en annan nämnd/styrelse får effekten av en minskad kostnad.

Staden har ett ekonomiskt ansträngt läge och det är därför av särskild vikt att remittenterna belyser de ekonomiska konsekvenserna samt konsekvenserna av omprioriteringar av olika resurser. Om tidsbegränsade statsbidrag eller andra externa medel helt eller delvis finansierar insatserna inom ramen för programmet, behöver medlens omfattning och tidsperiod framgå av remittenternas svar. I de fall finansiering helt eller delvis inte ryms inom nämndernas ramar eller kan lösas genom omprioritering får finansiering beredas i stadens ordinarie budgetprocess och prioriteras i förhållande till övriga behov.

Bedömning ur ekologisk dimension

Den fysiska livsmiljön göteborgarna lever och verkar i har stor betydelse för hälsa och välbefinnande. Alla ska ha tillgång till miljöer som är inkluderande, väl gestaltade och långsiktigt hållbara. Olika livsvillkor har olika typer av effekter på klimat och miljö. En av de mest kritiska miljöaspekterna är klimatförändringarna. Dessa påverkar olika grupper på olika sätt beroende på socioekonomiska villkor och underliggande hälsa. En ökad jämlikhet minskar sårbarheten för ett förändrat klimat. Miljöåtgärder kommer ha effekter på jämlikheten i livsvillkor. Ur ett långsiktigt perspektiv kan väl utformade miljöer vara resilienta, resurssnåla och belasta miljön i lägre grad.

Bedömning ur social dimension

Jämlikhet i hälsa ses som ett mått på ett samhälles sociala hållbarhet. Ett socialt hållbart samhälle är ett jämställt och jämlikt samhälle där människor lever ett gott liv med god hälsa utan orättfärdiga skillnader. Ett samhälle med hög tolerans där människors lika värde står i centrum, vilket kräver att människor känner tillit och förtroende till varandra och är delaktiga i samhällsutvecklingen.

Att arbeta med social hållbarhet handlar om att arbeta för en god och jämlik hälsa genom att förbättra människors livsvillkor och livsmiljö. Programmet tar fasta på ett främjande och förebyggande arbete som gäller hela befolkningen och hela livet, samtidigt som det är fokus på det tidiga livets villkor. Grunden för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är jämlika uppväxtvillkor. Utbildning, skolmiljö, föräldrars arbete och inkomst, boende, livsmiljö och delaktighet i samhället utgör samtliga del av barns livsvillkor. Förslaget till program lyfter mål och strategier som syftar till att minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa och som därmed förväntas ha positiv inverkan på den sociala hållbarheten.

Programmet har fokus på barn och unga och på att stärka arbetet för de grupper som staden har svårt att nå och där behovet är stort, eller där det saknas kunskap om livsvillkoren och hur behoven ser ut.

Rätten till hälsa är en grundläggande del av våra mänskliga rättigheter och ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter och möjligheter. Enligt regeringsformen ska det allmänna verka för att alla ska kunna uppnå jämlikhet i samhället. Programmet tar sig an den ojämlika tillgången till resurser som kan finnas och som kan vara systematisk och diskriminerande. Det finns behov av att öka kunskapen om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Idag saknas en systematisk uppföljning utifrån diskrimineringsgrunderna. Metoder och arbetssätt, såväl kvantitativa som kvalitativa, behöver utvecklas. Det behövs för att kunna uppmärksamma om det på gruppnivå finns ojämlik tillgång till olika resurser och om det finns brister i tillgång till mänskliga rättigheter. Genom bättre kunskap kan verksamheter rikta sina insatser mer träffsäkert för att rätta till missförhållanden och möta programmets mål och därmed även mål om social hållbarhet.

Samverkan

Information om ärendet har lämnats vid CSG 2023-06-08. Efter genomförd remittering genomförs fördjupad dialog och samverkan i CSG.

Bilagor

1. Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019–2020
2. Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018–2026
3. Förslag på Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

Ärendet

Kommunfullmäktige har 2022-10-27 § 34 gett kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019–2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018–2026. Stadsledningskontoret redovisar i detta tjänsteutlåtande ett förslag på nytt program och föreslår att det ska sändas på remiss till föreslagna remittenter.

Remissinstanser

Exploateringsnämnden, förskolenämnden, Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, Higab AB, idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, nämnden för demokrati och medborgarservice, nämnden för funktionsstöd, nämnden för kretslopp och vatten, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsbyggnadsnämnden, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden, utbildningsnämnden, äldre- samt vård och omsorgsnämnden, Göteborgs Stads hbtqi-råd, Göteborgs Stads råd för funktionsrätt, Göteborgs Stads sverigefinska råd, Göteborgs Stads råd för den nationella minoriteten romer, Göteborgs Stads pensionärsråd, Ungdomsfullmäktige samt Västra Götalandsregionen.

Beskrivning av ärendet

I kommunfullmäktiges budget för 2020 gavs uppdraget att påbörja en kartläggning av stadens styrande dokument med syftet att förenkla och minska antalet program. Kartläggningen resulterade i kommunfullmäktiges uppdrag 2020-12-10 § 20 till kommunstyrelsen att utreda förutsättningarna för att samordna program och planer inom område folkhälsa, jämlikhet, mänskliga rättigheter inklusive funktionshinder. I redovisningen av det uppdraget konstaterades att det fanns förutsättningar för samordning av de styrande dokumenten med bibehållna intentioner. Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att i enlighet med den inriktning som framgick av stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019–2020 och Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026.

I uppdraget att ta fram ett nytt program ska koppling göras till den nu nationella rådande folkhälsopolitiken som getts ett starkare systemtänkande och som också kopplar till kommunens rådighet, med mål som leder till en jämlik och hälsofrämjande stad. Vidare bör ett nytt program också omfatta mål och strategier som stärker stadens arbete för de mänskliga rättigheterna på ett tydligare sätt än dagens program. Uppdraget beskriver också att samverkan bör sökas med stadens nämnder och styrelser samt råd.

Utöver detta ska arbetet omfatta en översyn av vilka stadenövergripande planer inom området som ska kvarstå och vilka som ska arbetas in i programmet. Dessa planer är strategisk plan för suicidprevention 2014-2022, plan för jämlik stad 2019-2022 och plan för arbete med sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter 2019-2022. Översynen kommer att redovisas efter remisstiden i samband med att uppdraget slutrapporteras till kommunstyrelsen och kommunfullmäktige.

Även uppdraget från kommunfullmäktige 2022-10-27 § 34 att anpassa program och planer inom området mänskliga rättigheter till en likvärdig struktur samt att återkomma med förslag på nästa steg gällande långsiktig styrning ligger nära det här programarbetet.

Under programarbetet har samverkan skett med detta uppdrag och den långsiktiga styrningen kommer att påverka det framtida arbetet med detta program.

Beredning av ärendet

I framtagandet av programmet har dialoger genomförts med representanter från ett urval av stadens förvaltningar och bolag samt med ungdomsfullmäktige. Då kommunstyrelsens råd inte har funnits på plats under en stor del av ärendets beredning, har möjligheten till samverkan med dem påverkats. Information om uppdraget har lämnats till samtliga råd och ytterligare dialog planeras i samband med att förslaget till nytt program remitteras.

Angränsande styrning och uppdrag

Internationellt

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna tillsammans med de tillhörande konventionerna är grundläggande för arbete med jämlikhet och att tillvarata varje persons rättigheter.

Agenda 2030 är en global politisk överenskommelse som syftar till att stärka arbetet för de mänskliga rättigheterna och innebär att alla människor i ett samhälle ska ha jämlika möjligheter att ta del av utvecklingen, kunna få sina mänskliga rättigheter uppfyllda och förverkliga sin potential.

Nationellt och regionalt

Folkhälsopolitiken är antagen av riksdagen. Det är inte en bindande lag men den finns integrerad i många andra lagar och förordningar. Målet är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara klyftorna inom en generation. Målet tydliggör samhällets ansvar som förutsätter ett gemensamt och tvärssektoriellt arbete. Folkhälsopolitiken bygger på åtta målområden:

- Det tidiga livets villkor
- Kunskaper, kompetenser och utbildning
- Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö
- Inkomster och försörjningsmöjligheter
- Boende och närmiljö
- Levnadsvanor
- Kontroll, inflytande och delaktighet
- En jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Folkhälsopolitikens målområden återspeglar hälsans bestämningsfaktorer, det vill säga faktorer som påverkar hälsotillståndet.

Flera olika lagar påverkar förutsättningarna för en god och jämlik hälsa för hela befolkningen. Några av dessa är: regeringsformen (174:152), socialtjänstlagen (2001:453), skollagen (2010:800), socialförsäkringsbalken (2010:110), plan- och bygglagen (2010:900), miljöbalken (2020:1174), diskrimineringslagen (2008:567).

På regional nivå finns lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar som avser insatser för att skapa en hållbar regional tillväxt och utveckling. Regionen har en regional utvecklingsstrategi (RUS) för samordnade insatser.

Reglementen och ägardirektiv

I samtliga nämnders reglementen och ägardirektiven för stadens helägda bolag framgår att de ska utföra sitt uppdrag utifrån demokratisk grundsyn, principer om mänskliga

rättigheter och mot alla former av diskriminering. Utöver det ligger ett ansvar på samtliga nämnder att driva ett integrerat och proaktivt hållbarhetsarbete som syftar till att uppnå målen för Agenda 2030. Nämnderna ska också arbeta med och skapa förutsättningar för demokratisk delaktighet och inflytande för kommunens invånare och andra grupper som berörs av verksamheten.

I och med de stora omorganisationer som staden har genomfört inom nämndsektorn de senaste åren har förändringar gjorts i nämnders reglementen vad gäller ansvar. Detta påverkar arbetssätt och behoven av samordning och samverkan ser annorlunda ut idag än vad det gjorde när Folkhälsoprogrammet och Göteborgs Stads program för en jämlik stad togs fram. Stadens regionala socialnämnder ska enligt reglementet vara en aktiv part och lokalt samordningsansvarig inom sina respektive stadsområden när det gäller insatser inom bland annat trygghetsarbete, sociala erfarenheter i samhällsplaneringen, folkhälsoarbete och samverkan med civilsamhället. Majoriteten av stadens nämnder har i sin tur i sina reglementen att samverka utifrån sitt verksamhetsansvar och vara en aktiv part när det gäller insatser inom kommungemensamma frågor inom dessa områden.

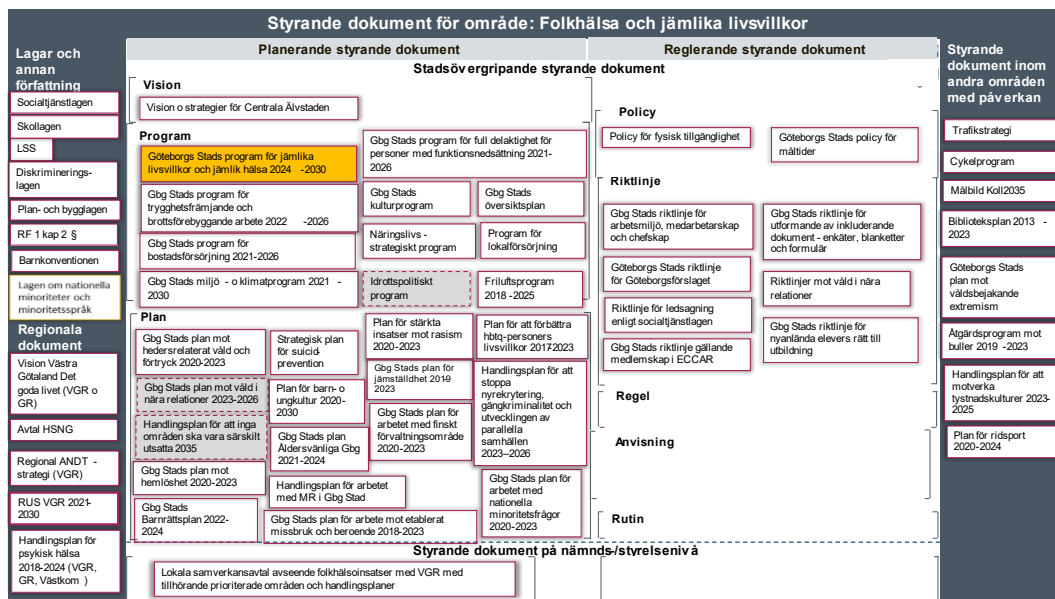
Göteborgs Stads budget 2023

Flera mål och strategier i programmet knyter an till eller kompletterar mål och uppdrag i kommunfullmäktiges budget. Som exempel kan nämnas målen om att livsvillkoren för Göteborgs invånare ska bli mer jämlika, att segregationen i Göteborg ska minska samt att Göteborg ska vara en jämlik och jämställd stad där alla bemöts likvärdigt, får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda och ges likvärdiga möjligheter oberoende av kön.

I budgeten för 2023 gavs uppdraget till kommunstyrelsen att inrätta en central samordningsfunktion för Agenda 2030-arbetet för att stärka arbetet med jämlikhet, jämställdhet och mänskliga rättigheter. Den centrala samordningsfunktionen kommer att ha en viktig funktion i genomförandet av programmet.

Styrande dokument

Göteborgs Stads verksamheter har många styrande dokument som angränsar till programmet att förhålla sig till, både lokala och regionala. Utöver det styrs berörda nämnders och styrelserns kärnverksamheter genom lagstiftning. På kommungemensam nivå finns flera planer och program som anger stadens färdriktning inom områden som påverkar jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. De gråmarkerade dokumenten nedan avser kommande styrning. I bilaga 1 till förslaget till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa finns en förteckning över de planerande styrande dokument som har koppling till eller angränsar till målen i programmet.

Övriga angränsande uppdrag

I redovisningen av uppdraget att minska administrationen inom flertalet verksamheter, kommunfullmäktige 2023-02-23 § 29, framkom bland annat att styrtyngden i staden behöver minska. Det handlar till exempel om att det finns behov av att ytterligare minska antalet program och planer, att minska antalet mål i program och planer för att undvika målträngsel och parallellstyrning, att undvika nya åtgärder och insatser som redan ingår i nämnders och styrelser grunduppdrag eller redan är reglerade i lagstiftningen samt att i huvudsak rikta genomförandet av program och planer till de nämnder/förvaltningar och styrelser/bolag som har rådighet över sakfrågan och vilkas insats ger stor effekt och nytta för medborgare, brukare och kunder. Arbetet med att ta fram detta program har haft som utgångspunkt att följa utredningens slutsatser.

Ett annat uppdrag med koppling till detta program är uppdraget att ta fram en kompetensförsörjningsplan, kommunfullmäktige KF 2023-04-27 § 11. Syftet med uppdraget är att utforma en stadengemensam plan för att säkra välfärdsverksamheternas bemanning och personalförsörjning och i förlängningen förutsättningarna att hålla nivån på stadens välfärdsuppdrag. Att staden klarar av personal- och kompetensförsörjningen är avgörande för att målsättningarna i detta program ska kunna nås.

Programmet

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 ersätter Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026 samt Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020. Programmet förenar de mål och intentioner som finns i de två föregående programmen och har sin grund i hur livsvillkorens fördelning påverkar folkhälsan. Utgångspunkten för programmet är den nationella folkhälsopolitiken och dess åtta målområden som har sitt ursprung i kunskap och forskning inom området ojämlikhet i hälsa och livsvillkor.

Programmet tar fasta på ett främjande och förebyggande arbete som gäller hela befolkningen och hela livet, samtidigt som det är fokus på det tidiga livets villkor. För att minska skillnader i livsvillkor och hälsa är det viktigt med ett fokus på tidiga insatser i barns liv innan problem har blivit för stora. Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor påverkan, inte bara på uppväxten, utan också på resten av livet. Tidiga åtgärder i

hem- och skolmiljö främjar barns och ungas hälsa och kan minska skillnader i uppväxtvillkor. För att förbättra folkhälsan och uppnå ökad jämlikhet i livsvillkor behövs generella och tidiga insatser som också riktas extra till de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor.

Detta program innehåller färre strategier jämfört med Göteborgs Stads program för Jämlik stad och Göteborgs Stads folkhälsoprogram. Med färre strategier följer ett tydligare fokus för att kunna uppnå en större måluppfyllelse.

Mål och strategier

Det övergripande målet i Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. Det sker bland annat genom att folkhälsan ökar. Förutsättningarna för att nå måluppfyllelse är att arbetet med programmet sker i nämnders och styrelser grunduppdrag. Programmet pekar ut en riktning för hur prioriteringar i det dagliga arbetet ska ske.

För att minska skillnader i livsvillkor och hälsa behöver kunskapen om befolkningens behov öka och systematiskt integreras i genomförandet av programmet. Metoder behöver utvecklas för att öka kunskapen om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Enligt Jämlikhetsrapporten 2023 saknas data för att göra vissa jämlikhetsanalyser. För att göra träffsäkra åtgärder finns behov av att följa upp utifrån diskrimineringsgrunder. Dessa uppgifter kan vara av känslig natur och ska hanteras med försiktighet. I vissa fall ställs frågor i enkäter om bakgrundsvariabler, men trots att undersökningarna har ett stort urval, är det svårigheter att få ut information då det statistiska underlaget på Göteborgsnivå blir för litet, vilket minskar möjligheten att dra slutsatser. En viktig förutsättning för programmet handlar om att utveckla metoder för att få en så heltäckande bild det går baserat på olika kvantitativa och kvalitativa metoder och omsätta dessa metoder i verksamheterna.

Programmets fyra mål visar prioriteringar på barns och ungas hälsa och på viktiga livsvillkor för att uppnå ökad folkhälsa. I anslutning till varje mål finns en problembeskrivning som bland annat utgår från Jämlikhetsrapporten 2023, Socialtjänstrapporten 2023 och rapporter från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Till varje mål finns strategier som visar riktning för arbetet och som syftar till att förstärka verksamheternas fokus. Strategierna är valda för att nå så stor måluppfyllelse som möjligt inom programperioden. De riktas till de områden där ett stärkt främjande och förebyggande arbete kan få störst effekt på jämlikheten och hälsan.

Mål 1 - Barns och ungas hälsa ska förbättras - inriktar sig på tidiga insatser som påverkar både barn och unga men också påverkar i vuxen ålder utifrån livscykelperspektivet. Det som händer under ett barns första år utgör förutsättningar som följer med barnet genom hela livet. Det här målet innehåller fem strategier. Där finns både stöd till föräldrar/vårdnadshavare och stöd till barn och unga.

Mål 2 - Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka - har fokus på sammanhållning och tillitsskapande för invånare i Göteborg. Målet innehåller två strategier som är inriktade på arbete för ett aktivt och lokalt civilsamhälle och på att stärka arbetet för att nå de grupper som staden har svårt att nå.

Mål 3 - Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning - innehåller två strategier som fokuserar på utvecklat och samordnat stöd för grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden och till unga som varken arbetar eller studerar.

Mål 4 - Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik - innehåller tre strategier. De är indelade utifrån skeden i den nya stadsutvecklingsprocessen med inriktning på att den sociala dimensionen får genomslag i hela processen, från tidig planering till drift och underhåll av staden.

Ansvar

Programmet riktas till de nämnder och styrelser som har ansvar och möjlighet att påverka och agera för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. För varje strategi anges ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Ett ansvar innebär att utpekad nämnd eller styrelse har en rådighet över strategins genomförande inom ramen för sin ordinarie verksamhet.

Ansvar för en strategi kan vara olika långtgående för olika berörda nämnder och styrelser och bero på vilka insatser som behöver utformas för att nå målet.

För de strategier där det finns behov av ökad samordning för att nå måluppfyllelse har en eller flera nämnder ålagts ett samordningsansvar för det gemensamma arbetet. Vad samordningsansvaret innebär kan variera och behöver anpassas utifrån vilka insatser och aktiviteter som utformas utifrån strategin för att nå målet.

Ingen enskild nämnd eller enskilt bolag kan på egen hand skapa jämlika livsvillkor för invånarna i Göteborg utan gemensamma utmaningar behöver mötas i samverkan såväl inom den kommunala organisationen, som med nationella och regionala aktörer samt med aktörer i näringsliv, akademi och civilsamhälle.

Implementering och genomförande av programmet

Varje nämnd och styrelse med utpekat ansvar i programmet ansvarar för implementeringen i den egna organisationen samt för genomförandet av respektive strategi. Kommunstyrelsen ansvarar för att stödja genomförandet av stadens gemensamma arbete.

En förutsättning för programmets genomförande är en ökad kunskap om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Kommunstyrelsen ansvarar för utveckling av metoder för kunskapsinhämtning och analys.

Uppföljning av programmet

Kommunstyrelsen föreslås även ansvara för en samlad uppföljning av programmet. Efter halva programperioden görs en deltidsuppföljning. Läget i implementeringsarbetet och utvecklingen i måluppfyllelse rapporteras till kommunfullmäktige.

I slutet av programperioden utvärderas programmets mål och strategier och programmets måluppfyllelse redovisas. Utvärderingen färdigställs innan programperioden löpt ut och rapporteras till kommunfullmäktige för att kunna utgöra underlag vid beslut om det fortsatta arbetet. De indikatorer som kommer att följas återfinns i programmets bilaga 3. Indikatorerna till det övergripande målet bryts ner på bakgrundsfaktorer så att målet om att minska skillnader kan följas.

Stadsledningskontorets bedömning

Stadsledningskontorets bedömning är att de föreslagna målen och strategierna i det här programmet kommer att bidra till att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.

Utgångspunkten för programmet är den nationella folkhälsopolitiken och dess åtta målområden som har sitt ursprung i kunskap och forskning inom området ojämlikhet i hälsa och livsvillkor. En förutsättning för programmets måluppfyllelse är ökad kunskap om befolkningens livsvillkor, vilket också stärker stadens arbete för de mänskliga rättigheterna. Arbetet med programmet ska ske inom ramen för nämnders och styrelser grunduppdrag.

På kort sikt bedömer stadsledningskontoret att programmet kan innebära ökade kostnader eller behov av omprioriteringar i befintlig verksamhet. De minskade kostnader som uppkommer genom ett väl utfört jämlikhetsfrämjande arbete visar sig ofta först på längre sikt.

Stadsledningskontoret bedömer att remissinstanserna i sina remissvar behöver ta ställning till strategiernas genomförbarhet och relevans utifrån de behov och de utmaningar staden gemensamt står inför samt om strategierna bedöms leda till måluppfyllelse. Staden har ett ekonomiskt ansträngt läge och det är därför av särskild vikt att remittenterna belyser de ekonomiska konsekvenserna samt konsekvenserna av omprioriteringar av olika resurser.

För de nämnder som i programmet åläggs ett samordningsansvar behöver remissvaren även omfatta en bedömning av vilka förutsättningar nämnden har för att hantera detta. Om någon nämnd eller styrelse förfogar över ytterligare relevanta ansvarsområden för att bidra till arbetet bör det framgå av remissvaren.

Magnús Sigfússon

Direktör Samhälle och omvärld

Eva Hessman

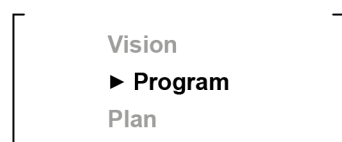
Stadsdirektör

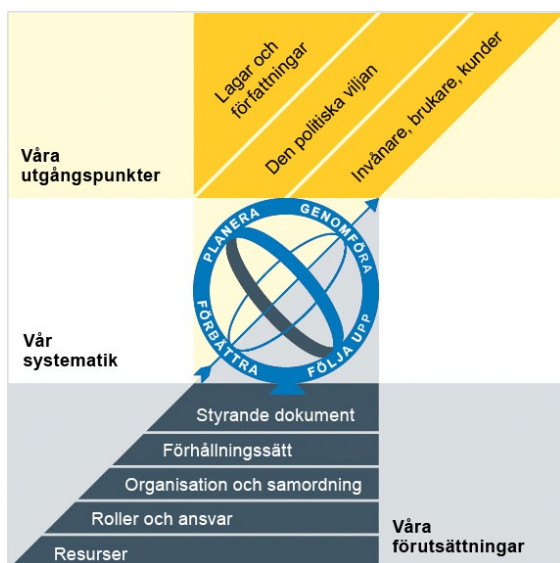
Göteborgs
Stad

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

Planerande styrande dokument

Göteborgs Stads styrsystem

Utgångspunkterna för styrningen av Göteborgs Stad är lagar och författningar, den politiska viljan och stadens invånare, brukare och kunder. För att förverkliga utgångspunkterna behövs förutsättningar av olika slag. Stadens politiker har möjlighet att genom styrande dokument beskriva hur de vill realisera den politiska viljan. Inom Göteborgs Stad gäller de styrande dokument som antas av kommunfullmäktige och kommunstyrelsen. Därutöver fastställer nämnder och bolagsstyrelser egna styrande dokument för sin egen verksamhet. Kommunfullmäktiges budget är det övergripande och överordnade styrande dokumentet för Göteborgs Stads nämnder och bolagsstyrelser.

Om Göteborgs Stads styrande dokument

Göteborgs Stads styrande dokument är våra förutsättningar för att vi ska göra rätt saker på rätt sätt. De anger vad nämnder/styrelser och förvaltningar/bolag ska göra, vem som ska göra det och hur det ska göras. Styrande dokument är samlingsbegreppet för dessa dokument.

Stadens grundläggande principer såsom demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och icke-diskriminering omsätts i praktisk verksamhet genom att de integreras i stadens ordinarie beslutsprocesser. Beredning av och beslut om styrande dokument har en stor betydelse för förverkligandet av dessa principer i stadens verksamheter.

De styrande dokumenten ska göra det tydligt både för organisationen och för invånare, brukare, kunder, leverantörer, samarbetspartners och andra intressenter vad som förväntas av förvaltningar och bolag. De styrande dokumenten ligger till grund för att utkräva ansvar när vi inte arbetar i enlighet med vad som är beslutat.

Styrande dokument			
Kommunala föreskrifter		Planerande och reglerande styrande dokument	
Normgivning mot enskild	Riktade styrande dokument	Planerande styrande dokument	Reglerande styrande dokument

Beslutad av:
[Nämnd/styrelse/befattning]

Gäller för:
Uttekade nämnder och styrelser

Diarienummer:
1235/22

Datum och paragraf för beslutet:
[Text]

Dokumentsort:
Program

Giltighetstid:
2024–2030

Senast reviderad:
[Datum]

Dokumentansvarig:
Avdelningschef
samhällsutveckling,
stadsledningskontoret

Bilagor:

Bilaga 1: Styrande dokument, bilaga 2: Stödjande dokument, bilaga 3: Indikationer

Innehåll

Inledning	5
Syftet med detta program	5
Vem omfattas av programmet.....	5
Giltighetstid.....	5
Bakgrund	5
Koppling till andra styrande dokument	5
Lagstiftning	6
Internationella konventioner	6
Stödjande dokument.....	6
Genomförande av detta program	6
Uppföljning av detta program	6
Programmet.....	8
Utgångspunkter	8
Livsvillkorens påverkan på hälsan	8
Det folkhälsopolitiska målet	8
Hälsans bestämningsfaktorer	8
Folkhälsopolitikens målområden	9
Främjande och förebyggande arbete.....	9
Livscykelperspektiv	10
Universell proportionalism	10
Tvärsektoriell och tvärprofessionell samverkan	10
Definitioner	10
Folkhälsa.....	10
Jämlikhet.....	11

Jämlik hälsa	11
Livsvillkor	11
Livsmiljö	11
Social position	11
Socioekonomisk status.....	12
Programmets uppbyggnad.....	12
Mål	12
Förutsättningar	13
Strategier	13
Ansvar	13
Indikatorer	13
Övergripande mål: Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.....	13
Mål 1: Barns och ungas hälsa ska förbättras	14
Mål 2: Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka ...	16
Mål 3: Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning	17
Mål 4: Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlig ..	18
Bilaga 1 - Styrande dokument.....	21
Bilaga 2 - Stödjande dokument	24
Bilaga 3 - Indikatorer.....	25

Inledning

Syftet med detta program

Syftet med programmet är att peka ut riktningen för stadens arbete för att minska skillnader i livsvillkor och hälsa. Insatser för att minska skillnader i livsvillkor och hälsa bör ske med särskilt fokus på barn och unga samt på de grupper som idag har sämst livsvillkor och hälsa och därmed störst behov. Där kan insatserna få störst effekt.

Vem omfattas av programmet

Detta program gäller för följande nämnder och styrelser: exploateringsnämnden, förskolenämnden, Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, Higab, idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, nämnden för demokrati och medborgarservice, nämnden för funktionsstöd, nämnden för kretslopp och vatten, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsbyggnadsnämnden, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden, utbildningsnämnden, äldre- samt vård och omsorgsnämnden.

Giltighetstid

Detta program gäller från dess antagande till och med 2030.

Bakgrund

Kommunfullmäktige beslutade 2022-10-27 § 34 om att ta fram ett nytt program som ersätter Göteborgs Stads folkhälsoprogram och Göteborgs Stads program för en jämlik stad.

Koppling till andra styrande dokument

Det finns flera styrande dokument med koppling till programmet för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Reglementen och ägardirektiv slår till exempel fast att nämnder och styrelser ska utföra sina uppdrag utifrån demokratisk grundsyn, principer om mänskliga rättigheter och mot diskriminering. Detta är också principer som styr stadens verksamheter via lagstiftningen och internationella konventioner. Därutöver finns flera program och planer som omfattar mål, strategier och insatser som knyter an till detta programs mål om jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. I bilaga 1 finns en förteckning över de stadenövergripande planerande styrande dokument vars mål, strategier och insatser angränsar till detta program.

Lagstiftning

Det finns flera olika lagar som styr och påverkar de samhälleliga förutsättningarna för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Exempel på dessa är regeringsformen, kommunallagen (2017:725), socialtjänstlagen (2001:453), skollagen (2010:800), plan- och bygglagen (2010:900) och diskrimineringslagen (2008:567). Huvuddelen av Göteborgs Stads kärnverksamheter som berörs av detta program styrs i första hand av dessa lagar men också av annan speciallagstiftning.

Internationella konventioner

Sverige har åtagit sig att följa FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna tillsammans med tillhörande konventioner. Förklaringen om de mänskliga rättigheterna slår fast att alla människor, oavsett land, kultur och sammanhang, är födda fria och lika i värde och rättigheter. En grundläggande princip är att inte bli diskriminerad. De mänskliga rättigheterna reglerar förhållandet mellan staten och enskilda människor. I Sverige skyddas de mänskliga rättigheterna av tre grundlagar: regeringsformen, tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen.

Stödjande dokument

I bilaga 2 återfinns en förteckning över de stödjande dokument som har använts vid framtagandet av programmet och som kan utgöra ett stöd i arbetet med programmets mål och strategier. Viktiga utgångspunkter är till exempel slutsatserna i Jämlikhetsrapporten 2023 och den nationella folkhälsopolitiken.

Genomförande av detta program

Varje nämnd och styrelse med utpekad ansvar i programmet ansvarar för implementeringen i den egna organisationen samt för genomförandet av respektive strategi. Kommunstyrelsen ansvarar för att stödja genomförandet av stadens gemensamma arbete.

En förutsättning för programmets genomförande är en ökad kunskap om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Kommunstyrelsen ansvarar för utveckling av metoder för kunskapsinhämtning och analys.

Uppföljning av detta program

Kommunstyrelsen ansvarar för en samlad uppföljning av programmet. Stadsledningskontoret följer kontinuerligt genomförandet av programmet och arbetet med programmets strategier.

Efter halva programperioden görs en deltidsuppföljning. Läget i implementeringsarbetet och utvecklingen i måluppfyllelse rapporteras till kommunfullmäktige.

I slutet av programperioden utvärderas programmets mål och strategier och programmets måluppfyllelse redovisas. Utvärderingen färdigställs innan programperioden löpt ut och

rapporteras till kommunfullmäktige för att kunna utgöra underlag vid beslut om det fortsatta arbetet. De indikatorer som kommer att följas återfinns i bilaga 3.

Programmet

Utgångspunkter

Livsvillkorens påverkan på hälsan

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024 – 2030 utgår från livsvillkorens påverkan på hälsan. Livsvillkoren omfattar bland annat uppväxtförhållande, utbildning, arbete, försörjning, boende, livsmiljö samt delaktighet och inflytande i samhällsutvecklingen och möjlighet att påverka ens eget liv.

Folkhälsoarbete handlar om att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen. Ojämlika livsvillkor kommer till uttryck genom att vissa grupper i samhället har mindre möjlighet att påverka sina liv och har en mer begränsad frihet och ett begränsat handlingsutrymme. Ojämlighet i hälsa uppstår genom att olika grupper i samhället har systematiskt olika livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Hälsa utgör både en förutsättning och ett utfall. Livsvillkor som utbildning, arbete och delaktighet kan främja hälsan. Samtidigt kan hälsofrämjande insatser och förebyggande åtgärder bidra till bättre förutsättningar och livsvillkor för individen och samhället i stort.

Det folkhälsopolitiska målet

Sveriges folkhälsopolitiska ramverk fastslår att det övergripande folkhälsopolitiska målet är ”att skapa samhälleliga förutsättningar för en god och jämlik hälsa i hela befolkningen och sluta de påverkbara hälsoklyftorna inom en generation”. Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030 bygger på detta mål och slår fast den politiska viljeinriktning för vad som ska uppnås inom området fram till 2030.

Det övergripande folkhälsopolitiska målet betonar att det finns förutsättningar som det offentliga samhället kan påverka för att minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa och därmed öka den samlade folkhälsan. Målsättningen att de påverkbara hälsoklyftorna ska kunna slutas inom en generation kräver ett långsiktigt arbete med fokus på det tidiga livets villkor. Förhållanden under barn- och ungdomsåren har en betydande påverkan, inte bara på uppväxten, utan också på resten av livet. Detta program tar även fasta på att hälsofrämjande och förebyggande arbete gäller hela befolkningen och hela livet. Men, för att förbättra folkhälsan och uppnå jämlikhet i livsvillkor och hälsa behöver ett särskilt fokus läggas på barn och unga samt på de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor.

Hälsans bestämningsfaktorer

Hälsan i en befolkning påverkas av många olika faktorer och kan ses som resultatet av ett samspel mellan individ och samhälle. Faktorerna kallas ofta för hälsans bestämningsfaktorer. För att förstå ojämlikhet i hälsa och kunna utforma åtgärder för att motverka den behövs förståelse för hur de olika bestämningsfaktorerna samverkar för att skapa negativa och positiva spiraler.

Bestämningsfaktorerna kan grupperas på olika sätt, från faktorer som individen själv bär på till samhällseliga faktorer som socioekonomiska, kulturella och miljömässiga förhållanden. Det är också vanligt att gruppera bestämningsfaktorerna enligt livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Sambanden mellan bestämningsfaktorerna och hälsan är komplexa, och samma bestämningsfaktorer ligger ofta till grund för flera olika hälsoutfall. Olika levnadsvanor påverkar risken för många av de sjukdomar som bidrar mest till sjukdomsörden i Sverige i dag, och livsvillkoren och levnadsförhållandena påverkar i sin tur möjligheten att ha hälsosamma levnadsvanor.

Folkhälsopolitikens målområden

Det folkhälsopolitiska ramverket delar in förutsättningarna för hälsa i åtta målområden (se figur 1 nedan), sju utifrån centrala livsområden där resursbrister och sårbarheter är särskilt avgörande för jämlik hälsa, och ett åttonde som belyser hälso- och sjukvården. Målområdena har sitt ursprung i den kunskap som finns inom området ojämlikhet i hälsa och de livsvillkor som ligger till grund för denna ojämlikhet. De tydliggör att arbetet för en god och jämlik hälsa måste inriktas på de bakomliggande förutsättningarna och de strukturella faktorerna som påverkar hälsa.

En god och jämlik hälsa – åtta målområden

Figur 1 Illustration: Folkhälsomyndigheten

Främjande och förebyggande arbete

Förebyggande insatser utgår ifrån en negativ förekomst som ska mildras eller förhindras. Då krävs kunskap om riskfaktorer och hur riskfaktorerna kan motverkas eller elimineras. Främjande arbete handlar om att stärka skyddsfaktorer. För ett främjande arbete krävs därför kunskap om skyddsfaktorer som kan bidra till att hälsan bibehålls eller förbättras.

Att satsa på tidiga åtgärder och insatser handlar om en investering för framtiden. Det är alltid bättre att tidigt främja en positiv utveckling än att försöka bryta ett negativt förlopp senare i livet. Att tidigt fånga upp och arbeta förebyggande är avgörande för att undvika att problemen blir större och svårare att lösa. Ur individens perspektiv kan det förebyggande och främjande arbetet motverka att problem uppstår eller att konsekvenserna av problem mildras. Ur ett samhällsekonomiskt perspektiv är det en god

ekonomisk hushållning med resurser som bidrar både till ekonomisk och social hållbarhet.

Livscykelperspektiv

Ojämligheten i livsvillkor och hälsa kan ses ur ett livscykelperspektiv. Det innebär att hälsan och ojämlikheten i hälsa är ett resultat av processer som pågår under hela livet, där faktorer som uppväxt, familj, skola, arbete och boende formar förutsättningarna för ett hälsosamt liv. Det som händer under ett barns första år utgör förutsättningar som följer med barnet genom hela livet. Att stimulera barns utveckling, inlärning och hälsa tidigt i livet är centralt för att senare i livet minska ojämlikhet i livsvillkor och hälsa. Faktorer under barndomen kan påverka hälsan tidigt såväl som senare i livet. Därför är livscykelperspektivet viktigt i ett förebyggande och främjande arbete.

Universell proportionalism

Insatser för att förbättra hälsan bör vara universella och riktade till hela befolkningen. För att nå hela befolkningen behöver arbetet genomsyras av ett inkluderande perspektiv utifrån allas lika rättigheter. Samtidigt bör insatserna vara proportionella till de behov som finns i utsatta grupper. Åtgärderna för att förbättra hälsan bör anpassas så att de tar särskild hänsyn till grupper som idag har minst tillgång till jämlika livsvillkor.

Tvärsektoriell och tvärprofessionell samverkan

Ingen enskild nämnd eller enskilt bolag kan på egen hand skapa jämlika livsvillkor för invånarna i Göteborg. Det krävs en gemensam kraftsamling med fokus kring programmets mål och strategier där gemensamma utmaningar behöver mötas i samverkan såväl inom den kommunala organisationen, som med nationella och regionala aktörer samt med aktörer i näringsliv, akademi och civilsamhälle. Genom samverkan kan staden öka sin rådighet att påverka invånarnas livsvillkor.

Definitioner

Folkhälsa

Folkhälsomyndigheten beskriver folkhälsa som ett begrepp för hela befolkningens samlande hälsa och ohälsa, till skillnad från individens hälsa. En god folkhälsa innebär att hälsan är så god som möjligt och samtidigt så jämnt fördelad som möjligt mellan olika grupper i samhället. Det ska inte förekomma systematiska skillnader i dödlighet och sjuklighet mellan olika socioekonomiska grupper, mellan kvinnor och män, mellan utrikes och inrikes födda, mellan personer med funktionsnedsättning och befolkningen i sin helhet samt mellan personer med olika sexuell läggning.

Jämlikhet

Regeringsformen (1974:152) anger bland annat att det allmänna ska verka för att alla människor ska kunna uppnå delaktighet och jämlikhet i samhället och för att barns rätt tas till vara.

Enligt Agenda 2030 mål 10 bygger ett jämlikt samhälle på principen om allas lika rättigheter och möjligheter. Ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter oberoende av till exempel kön, sexuell läggning, etnicitet, religion eller trosuppfattning, funktionsnedsättning och härkomst, som grund för en rättvis fördelning av resurser och såväl ekonomiskt som politiskt inflytande i samhället.

I detta program används begreppet jämlikhet med fokus på att skapa likvärdiga livsvillkor för alla göteborgare oberoende av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning, socioekonomisk status och geografisk hemvist och därmed en mer jämlik hälsa.

Jämlik hälsa

Folkhälsomyndigheten beskriver att ojämlikhet i hälsa skapas av att olika grupper i samhället, till exempel kvinnor och män eller olika socioekonomiska grupper, har systematiskt olika livsvillkor, levnadsförhållanden och levnadsvanor. Jämlik hälsa är frånvaron av sådana skillnader.

Livsvillkor

Livsvillkor utgör människors förutsättningar i det vardagliga livet och formas av samhällssystemet, såsom samhällsekonomi, utbildningssystem och välfärdssystem. Livsvillkoren omfattar bland annat en likvärdig uppväxt, utbildning, arbete, en god försörjning, ett bra boende, en god livsmiljö samt delaktighet och inflytande i samhällsutvecklingen och ens eget liv. Folkhälsomyndigheten konstaterar att det krävs att människor har jämlika livsvillkor för att uppnå en god och jämlik hälsa.

Livsmiljö

Livsmiljön är den fysiska miljön människor lever och verkar i. Livsmiljön har stor betydelse för människors livsvillkor och kan skapa förutsättningar för hälsa och välbefinnande. Detta är viktigt för alla i olika skeden av livet, och särskilt viktigt för barn i deras utveckling.¹

Social position

Social position avser en individs eller en grups relativa ställning eller status i samhället. Social position avgörs dels av socioekonomiska faktorer såsom utbildning, yrke och inkomst, dels av hur vissa egenskaper och tillhörigheter värderas vilket påverkar människors tillgång till resurser och handlingsutrymme².

¹ Folkhälsomyndigheten (2021). Vår livsmiljös betydelse för en god och jämlik hälsa.

² Göteborgs Stad. (2023). Jämlikhetsrapporten 2023: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.

Ofta är människors hälsa sämre ju lägre social position de har. Sambandet gör att grupper som är särskilt utsatta socialt och ekonomiskt, jämfört med övriga befolkningen, ofta har flera samlade hälsoproblem. Folkhälsomyndigheten beskriver att grupper i särskilt utsatta situationer till exempel kan vara hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättningar, migranter, nationella minoriteter, ensamstående föräldrar och personer som står utanför arbetsmarknaden.

Socioekonomisk status

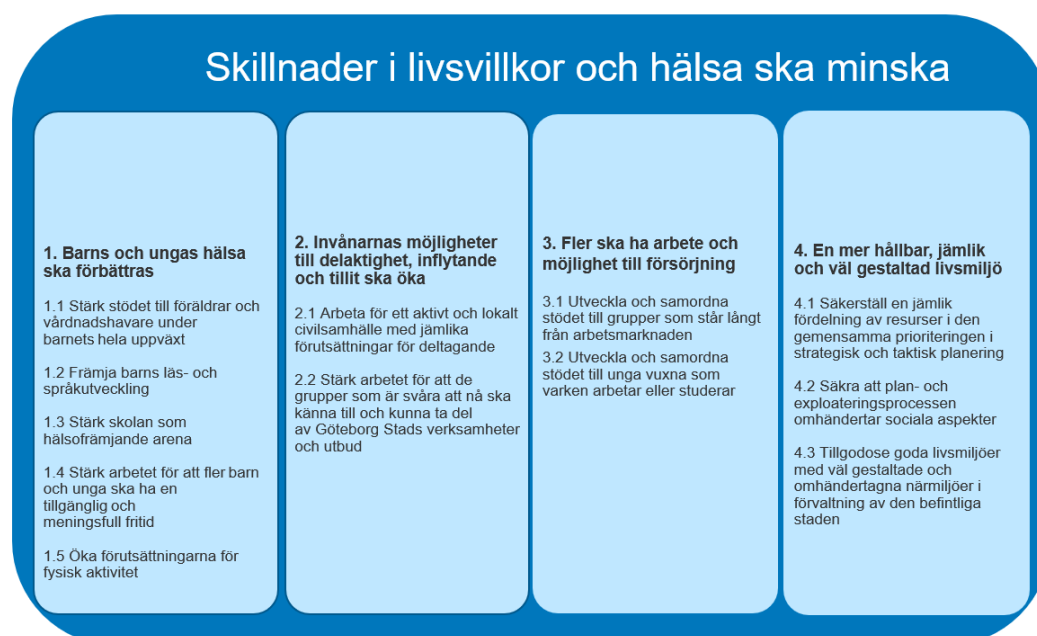
Socioekonomisk status mäts vanligen i termer av utbildningsnivå, inkomst och yrkesposition. Ibland används socioekonomisk bakgrund och inkluderar då föräldrars socioekonomiska situation. Även socioekonomiska förutsättningar används.³

Programmets uppbyggnad

Mål

Programmet är uppbyggt i ett övergripande mål och fyra mål. Det övergripande målet för Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.

De fyra efterföljande målen visar tydliga prioriteringar på barns och ungas hälsa och på viktiga livsvillkor för att uppnå ökad folkhälsa, vilket förutsätter fokus på grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor (se bild nedan). Med varje mål följer en beskrivning av målets innebörd och strategier.

³ Göteborgs Stad. (2023). Jämlikhetsrapporten 2023: Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.

Förutsättningar

Förutsättningarna för att nå måluppfyllelse är att arbetet med programmet sker i nämnders och styrelser grunduppdrag. Programmet pekar ut en riktning för hur prioriteringar i det dagliga arbetet ska ske.

För att minska skillnader i livsvillkor och hälsa behöver kunskapen om befolkningens behov öka och systematiskt integreras i genomförandet av programmet. Metoder behöver utvecklas för att öka kunskapen om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. En analys behöver ske på övergripande nivå i staden såväl som lokalt inom respektive verksamhet för att få bättre kunskap om behov, förutsättningar och konsekvenser för olika målgrupper. Analysen blir på så sätt ett underlag för prioriteringar av främjande och förebyggande insatser. För att nå hela befolkningen behöver såväl analysen som arbetet genomsyras av ett inkluderande perspektiv utifrån allas lika rättigheter. Åtgärderna för att förbättra hälsan bör anpassas så att de tar särskild hänsyn till grupper som idag har minst tillgång till jämlika livsvillkor.

Strategier

Strategier är kopplade till varje mål. Strategierna är valda för att nå så stor måluppfyllelse som möjligt inom programperioden. Strategierna visar på riktning för arbetet och syftar till att förstärka verksamheters fokus. För att operationalisera strategierna ska nämnder och styrelser utforma åtgärder, insatser och aktiviteter.

Ansvar

För varje strategi anges ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Ett ansvar innebär att utpekad nämnd eller styrelse har en rådighet över strategins genomförande inom ramen för sin ordinarie verksamhet. Ansvar för en strategi kan vara olika långtgående för olika berörda nämnder och styrelser och bero på vilka insatser som behöver utformas för att nå målet.

För de strategier där det finns behov av ökad samordning för att nå måluppfyllelse har en nämnd ålagts ett samordningsansvar för det gemensamma arbetet. Vad samordningsansvaret innebär kan variera och behöver anpassas utifrån vilka insatser och aktiviteter som utformas utifrån strategin för att nå målet.

Indikatorer

Till målen är indikatorer kopplade som används för att kunna följa målens utveckling. För att kunna följa och analysera målet bör indikatorerna så långt det är möjligt kunna analyseras mot bakgrundsfaktorer. Uppföljningen behöver därför föregås av ett utvecklingsarbete där olika kvantitativa och kvalitativa metoder och data tas i beaktande. Indikatorerna återfinns i bilaga 3.

Övergripande mål: Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska

Göteborg är en bra stad för de flesta att växa upp och leva i. Skillnader i livsvillkor och hälsa är dock stora. Exempel på skillnader är utbildningsnivå, inkomst, boende och

förvärvsfrekvens mellan olika grupper och mellan göteborgare som lever i olika delar av staden. Ytterst tar det sig uttryck i påtagliga skillnader mellan olika grupper i staden när det gäller förväntad medellivslängd.

Det övergripande målet för Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024 - 2030 är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. De fyra målen med dess underliggande strategier visar riktning och fokus för stadens samlade arbete.

Mål 1: Barns och ungas hälsa ska förbättras

Att ge varje barn en bra start i livet är av stor betydelse för att minska ojämlikhet i livsvillkor och hälsa över livsloppet. Det som händer under ett barns första år utgör förutsättningar som följer med barnet genom hela livet. Att stimulera barns utveckling, inlärning och hälsa tidigt i livet är centralt för att senare uppnå en jämlik hälsa.

Förhållanden under barn- och ungdomsåren har stor betydelse för både den psykiska och fysiska hälsan under uppväxten men det påverkar också resten av livet. Insatser för att främja hälsa och förebygga ohälsa bland barn och unga är en god investering.

En god psykisk hälsa är väsentlig för alla aspekter i livet: den fysiska hälsan, skola, fritid, familjerelationer och sociala relationer. Allt färre barn och unga uppger att de mår bra. Barns och ungas psykiska ohälsa ökar, såväl självrapporterad ohälsa som psykosomatiska symptom som till exempel sömnsvärigheter, magont och nedstämdhet.⁴ Detta syns både nationellt och lokalt i Göteborg. En annan utveckling är att barn blir alltmer stillasittande vilket får konsekvenser för såväl fysisk som psykisk hälsa.⁵

På nationell nivå finns det tydliga skillnader i psykisk ohälsa kopplade till socioekonomiska faktorer, så som vårdnadshavares utbildning och inkomst. Tydliga skillnader finns även vad gäller kön, där tjejer och icke-binära har sämre psykisk hälsa än killar. Det finns en ökad risk för psykisk ohälsa bland hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättning och personer ur andra grupper som upplever minoritetsstress.

Strategi 1.1 Stärk stödet till föräldrar och vårdnadshavare under barnets hela uppväxt

Föräldrar och vårdnadshavare påverkar förutsättningarna för barnets fysiska och psykiska hälsa, utveckling och möjligheter att klara skolan. Föräldraskapsstöd är en förebyggande insats som kan bidra till att skillnader i hälsa minskar. För att främja jämlikhet och jämlik hälsa för alla barn behöver föräldraskapsstödet tillgängliggöras för fler. Grupper av föräldrar som behöver nås i högre grad är exempelvis pappor, föräldrar med kort utbildning och låg inkomst samt föräldrar som migrerat till Sverige. En del föräldrastöd är universellt och erbjuds alla föräldrar, bland annat genom familjecentrerat arbete, medan annat stöd är selektivt och riktar sig till vissa föräldrar utifrån särskilda behov. Stödet behöver särskilt stärkas till föräldrar och vårdnadshavare till äldre barn och ungdomar då det inte finns samma självklara arenor som fanns när barnen var mindre. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd lyfter att stödet också behöver stärkas till föräldrar och vårdnadshavare till barn/ungdomar med funktionsnedsättningar, barn/ungdomar som

⁴ Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2023). Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva. En kartläggning om ungas psykiska hälsa

⁵ Folkhälsomyndigheten (2023). Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022 – Regionala resultat.

upplever minoritetsstress och unga hbtqi-personer. De lyfter även att riktat föräldraskapsstöd för föräldrar till barn med normbrytande beteende behöver stärkas då det tillsammans med det universella stödet kan motverka utanförskap och bidra till bättre livsvillkor.

Samordningsansvar: socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst

Ansvar: förskolenämnden, grundskolenämnden, nämnden för funktionsstöd

Strategi 1.2 Främja barns läs- och språkutveckling

Språkutveckling är en grundläggande del av ett barns utveckling och är tätt sammankopplat med barnets kognitiva, sociala och motoriska utveckling. Den tidiga språkutvecklingen, ett välutvecklat ordförråd, en tidig läslust och ökad läsförmåga påverkar hur det går i skolan men även hur individen själv kan ha möjlighet att göra hälsosamma val. Att kunna uttrycka sig i tal och skrift är en förutsättning för att klara skolan, kunna delta i samhället och är i förlängningen en demokratifråga.

Ansvar: förskolenämnden, grundskolenämnden, kulturnämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, utbildningsnämnden

Strategi 1.3 Stärk skolan som hälsofrämjande arena

Skolan är en viktig hälsofrämjande arena där barn och unga ska få de bästa förutsättningarna att lära och utvecklas. Därför behöver arbetet för en trygg och inkluderande skolmiljö stärkas. Sambandet mellan hälsa och utbildningsnivå är starkt. Utbildning ger påtagliga möjligheter att påverka den egna situationen och med framtidstro följer ett bättre mående. Kunskap leder till trygghet och känslan av att själv kunna påverka sin situation. Viktiga förutsättningar för psykisk hälsa är att känna sig trygg, att trivas och att skolan fungerar. En fullgjord skolgång ökar förutsättningarna för ett jämlikt deltagande i arbetslivet och i samhället.

Ansvar: förskolenämnden, grundskolenämnden, utbildningsnämnden

Strategi 1.4 Stärk arbetet för att fler barn och unga ska ha en tillgänglig och meningsfull fritid

Barn och unga med meningsfull fritid mår bättre både fysiskt och psykisk jämfört med andra i samma ålder. En meningsfull fritid kan vara lärorik, utvecklande, social och kan innehålla både kulturella och fysiska aktiviteter. För att ge alla möjlighet till en tillgänglig och meningsfull fritid behöver staden arbeta för tillgänglighet på alla plan. Det handlar om fysisk tillgänglighet, men också om social och ekonomisk tillgänglighet med anpassningar och ett tydligt arbete för en mer inkluderande verksamhet som är inbjudande och ger alla likvärdiga förutsättningar att delta.

Samordningsansvar: idrotts- och föreningsnämnden

Ansvar: Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, kulturnämnden, nämnden för funktionsstöd, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsmiljönämnden

Strategi 1.5 Öka förutsättningarna för fysisk aktivitet

Att vara fysiskt aktiv kan innebära alltifrån lek i parken till organiserad träning. Genom att främja lek och rörelse i hela staden skapas förutsättningar för en jämlik hälsa där medborgarna mår bättre både fysiskt och psykiskt. Olika fysiska aktiviteter bidrar bland annat till att minska långvarigt stillasittande, vilket leder till minskad risk för övervikt och fetma. Fysisk aktivitet ger förutsättningar för förbättrad inlärning, koncentration, sömnkvalitet och ökad livstillfredsställelse.

Samordningsansvar: idrotts- och föreningsnämnden

Ansvar: förskolenämnden, Förvaltnings AB Framtiden, grundskolenämnden, nämnden för funktionsstöd, stadsmiljönämnden, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, utbildningsnämnden

Mål 2: Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka

Delaktighet är både en grundlagsstadgad rättighet och en grundläggande princip för att förverkliga de mänskliga rättigheterna. På samhällelig nivå handlar delaktighet och inflytande om möjligheten att vara med och påverka stadens utveckling. Delaktighet och inflytande handlar också om invånarnas möjligheter att delta i civilsamhället, i folkrörelser och i lokalsamhället. Delaktighet och inflytande är också viktigt på individnivå för att minska skillnaderna i livsvillkor. Det är en fråga om kontroll, inflytande och delaktighet i det dagliga livet, i till exempel skolan, i bostadsområdet och i rollen som brukare av olika offentliga tjänster. Göteborgs Stad tillhandahåller verksamheter som utgör centrala delar av individers liv och därför är mötet med stadens verksamheter betydelsefullt för invånarnas deltagande på den individuella nivån.

Ett vitalt deltagande och inflytande är avgörande för den sociala sammanhållningen och viktigt för tilliten i samhället. Ojämlig fördelning av tillit till andra skapar olika möjligheter till att lösa gemensamma problem lokalt och till att lokalsamhället kan stärka individens och gruppens livschanser. Ojämlighet i delaktighet innebär att olika grupper har olika stort inflytande på beslutsfattande. Bristande inflytande över det egna livet, såväl som över beslut som påverkar samhället, skapar frustration, maktlöshet och upplevelse av utanförskap. Att öka delaktighet, inflytande och tillit i ett samhälle är ett långsiktigt arbete och behöver ske i samverkan med andra aktörer samt i det lokala området.

I Göteborg skiljer sig delaktigheten åt mellan olika grupper och det finns betydande skillnader i nivåer av tillit mellan olika grupper i befolkningen. Faktorer som påverkar deltagandet i olika sociala aktiviteter och tilliten är utbildning, inkomst och bakgrund. Personer med kort utbildning, utrikes födda, äldre, personer med funktionsnedsättning och personer med annan sexuell läggning än heterosexuell samt personer som tillhör en nationell minoritet har högre risk för social isolering än andra. Vissa av dessa grupper har staden svårt att nå ut till såväl när det gäller information som när det gäller insatser.

Staden behöver arbeta för tillgänglighet på alla plan. Det handlar om fysisk tillgänglighet, men också om social tillgänglighet med anpassningar och ett tydligt arbete för en mer inkluderande verksamhet som är inbjudande och ger alla likvärdiga förutsättningar att delta.

Strategi 2.1 Arbeta för ett aktivt och lokalt civilsamhälle med jämlika förutsättningar för deltagande

Civilsamhället har en viktig roll som röst i det offentliga rummet och för att skapa goda livsvillkor för invånarna. Föreningarna kan på olika sätt ge en känsla av sammanhang, erkännande och trygghet, men också utbildningsstöd och representation. De skapar aktiviteter som kan vara en skola för demokrati och delaktighet. Kulturliv och civilsamhälle fungerar som ett sammanbindande kitt både i närmiljön och för att väva ihop staden och påverkar människors hälsa, delaktighet och känsla av sammanhållning. Ur ett demokratiperspektiv är det viktigt med olika former av arenor som möjliggör inflytande och delaktighet.

Ansvar: idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för funktionsstöd, nämnden för demokrati och medborgarservice, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst

Strategi 2.2 Stärk arbetet för att de grupper som är svåra att nå ska känna till och kunna ta del av Göteborg Stads verksamheter och utbud

Göteborgs Stad har utmaningar i att nå alla göteborgare. Det finns målgrupper som generellt beskrivs som särskilt svåra för staden att nå, beroende på situation kan det till exempel handla om personer som tillhör en minoritetsgrupp, personer med annat modersmål än svenska, personer med funktionsnedsättning, yngre eller äldre personer.

Det finns ett behov av att skapa förutsättningar för alla göteborgare att kunna vara delaktiga och påverka. Det är viktigt att ställa sig frågan vilka målgrupper som berörs, att involvera dessa och synliggöra deras perspektiv redan i ett tidigt skede. Att inkludera personer med lokal förankring eller med förankring i olika målgrupper är en nyckel för att nå personer som staden ofta har svårt att nå.

Ansvar: förskolenämnden, idrotts- och föreningsnämnden, kulturnämnden, nämnden för demokrati och medborgarservice, nämnden för funktionsstöd, äldre- samt vård och omsorgsnämnden, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsmiljönämnden

Mål 3: Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning

För att åstadkomma en god och jämlik hälsa är det viktigt att stärka människors egna möjligheter till sysselsättning. Arbete och sysselsättning utgör betydande delar av människors livsvillkor. Arbete är för de flesta människor den viktigaste källan till försörjning, där en konsekvens av arbetslöshet kan leda till knappa ekonomiska resurser. Arbete har också stor betydelse för möjligheter till delaktighet och inflytande i samhället och kan påverka möjligheten att utveckla relationer till andra människor. Möjligheten att försörja sig själv stärker känsla av kontroll över det egna livet. Det blir en viktig bas för människors identitet och sociala liv, vilket också har effekter på hälsan. Avsaknaden av att ha en egen försörjning kan skapa oro och utsatthet. Att växa upp i ekonomisk utsatthet kan påverka bland annat barns och ungas fysiska och psykiska hälsa, skolresultat och sociala relationer. Barn som växer upp i ekonomiskt utsatta hushåll löper högre risk att själva få ekonomiska problem senare i livet.

Göteborg har en positiv arbetsmarknadsutveckling. Sysselsättningen ökar och arbetslösheten går ner, såväl i landet som i Göteborg. Men förutsättningarna att finna ett arbete eller sysselsättning ser väldigt olika ut bland stadens invånare. Unga utan slutförskole från grundskola och gymnasium, utrikes födda, personer över 55 år och personer med funktionsnedsättningar är grupper som i högre grad är långvarigt arbetslösa.

Även om det ekonomiska biståndet i Göteborg har minskat, så har andelen som behöver bistånd under en längre period ökat. Dessa individer och familjer behöver ofta koordinerat stöd för att nå egen försörjning och insatser utifrån flera områden såsom ökad språkkompetens, hälsa och rehabilitering.

Strategi 3.1 Utveckla och samordna stödet till grupper som står långt från arbetsmarknaden

För att nå personer som har sämre förutsättningar att finna arbete och sysselsättning, behöver insatserna anpassas efter deras behov samt ges utifrån flera behovsområden. Samverkan mellan staden, regionen och statliga myndigheter behöver utvecklas. Förankring på arbetsmarknaden eller annan meningsfull sysselsättning har positiva konsekvenser för hälsa och övriga livsvillkor. Möjligheten till egen försörjning påverkar hälsan positivt, både för vuxna och för barn i hushållet.

Samordningsansvar: nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning

Ansvar: socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst

Strategi 3.2 Utveckla och samordna stödet till unga som varken arbetar eller studerar

Unga som varken arbetar eller studerar är en heterogen grupp som ofta har svårare än andra att etablera sig på arbetsmarknaden. Det kan röra sig om unga som saknar behörighet till gymnasiet, unga utan gymnasieexamen, unga med funktionsnedsättning, unga med utländsk bakgrund och unga med psykisk ohälsa. Samordnade och behovsanpassade insatser för målgruppen kan bidra till etablering i studier eller på arbetsmarknaden och förebygga ett långsiktigt utanförskap.

Ansvar: nämnden för arbetsmarknad och vuxenutbildning, utbildningsnämnden

Mål 4: Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik

Göteborg är en segregerad stad där människor med olika socioekonomiska förutsättningar bor i olika delar av staden. Denna uppdelning kan leda till ojämlika livsvillkor som kan få konsekvenser både för individer och för samhället. Livsmiljöns utformning har stor betydelse för livsvillkor och kan skapa förutsättningar för hälsa och välbefinnande.

Skilnader i livsmiljöer och boendesegregation påverkas av flera olika faktorer: statlig bostads- och finanspolitik, inkomstförhållanden, bostadsmarknaden samt strukturell diskriminering på bostadsmarknaden. Den påverkas också av hur staden planeras med olika typer av bostäder, upplåtelseformer, trafiksystem och service av olika slag och hur staden hänger ihop och skapar en helhet, samt av hur tillgången till stadens resurser är fördelad. Stadens resurser utgörs bland annat av kommunal service, arbetsplatser, en

effektiv och tillgänglig kollektivtrafik, offentliga platser, likvärdiga skolor och förskolor med goda ute- och inomhusmiljöer, grönområden, idrotts- och föreningsliv, kultur samt grundläggande kommersiell service. Att dessa resurser finns fördelade över staden är en förutsättning för en jämlik stad.

En väl avvägd planering av staden och fördelning av dess resurser kan minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa och kan stärka stadens sammanhållning och gemenskap. Då behöver sociala aspekter säkerställas genom hela stadsutvecklingsprocessen, från prioriteringar i planeringen till förvaltning, drift och underhåll. Stadens rådighet att påverka utvecklingen för en mer sammanhållen stad och minskade skillnader i livsvillkor finns inom översikts- och detaljplanering, markinnehav, exploateringsekonomi och kommunens bostadsförsörjningsansvar.

Strategi 4.1 Säkerställ en jämlik fördelning av resurser i den gemensamma prioriteringen i strategisk och taktisk planering

Genom väl avvägda analyser och prioriteringar ska den tidiga planeringen medverka till att fördela stadens resurser mer jämnt, i syfte att nå minskade skillnader i livsvillkor och hälsa. Detta ska synliggöras i stadens strategiska och taktiska planering.

Samordningsansvar: stadsbyggnadsnämnden

Ansvar: exploateringsnämnden, Förvaltnings AB Framtiden, idrotts- och föreningsnämnden, nämnden för kretslopp och vatten, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden

Strategi 4.2 Säkra att plan- och exploateringsprocessen omhändertar sociala aspekter

Det är viktigt att sociala aspekter omhändertas i utvecklingen av ny stad genom plan- och exploateringsprocessen. Många aktörer är inblandade i stadsutvecklingen och det förutsätter en bred samverkan mellan alla berörda aktörer. En avgörande aspekt är bland annat invånares möjligheter att kunna påverka sin livsmiljö. Därför bör utvecklingen av staden vägledas av den kunskap och de erfarenheter som finns hos dem som använder eller bor på platsen. Social konsekvensanalys och barnkonsekvensanalys ska möjliggöra för att sociala perspektiv och barnperspektiv beaktas i hela plan- och exploateringsprocessen.

Samordningsansvar: exploateringsnämnden

Ansvar: Förvaltnings AB Framtiden, idrotts- och föreningsnämnden, socialnämnderna Centrum, Hisingen, Nordost och Sydväst, stadsbyggnadsnämnden, stadsfastighetsnämnden, stadsmiljönämnden

Strategi 4.3 Tillgodose goda livsmiljöer med väl gestaltade och omhändertagna närmiljöer i förvaltning av den befintliga staden

Kraftsamling behövs i utveckling och förvaltning av stadens bebyggda miljöer. Prioritering av resurser för förvaltning och utveckling av befintliga miljöer ska ske för att bidra till jämlika livsvillkor och hälsa över hela staden.

Samordningsansvar: stadsmiljönämnden

Ansvar: Förvaltnings AB Framtiden, idrott och föreningsnämnden, kulturnämnden, stadsfastighetsnämnden, Higab

Bilaga 1 - Styrande dokument

Nedan redogörs för stadenövergripande planerande styrande dokument som angränsar till programmet. Utöver de styrande dokument som redovisas i tabellen nedan har programmet koppling till dokument som är under revidering eller ännu inte är beslutade. Tydlig koppling finns till förslaget till Göteborgs Stads handlingsplan för att inga områden ska vara särskilt utsatta 2025 (dnr 1669/20) samt förslaget till Göteborgs Stads idrottspolitiska program 2023–2030 (1428/22).

Styrande dokument	Koppling till detta program
Göteborgs Stads program för bostadsförsörjning 2021–2026	Programmet är det övergripande mål- och strategidokumentet för bostadsförsörjningen i Göteborg med målet att trygga tillgången till goda bostäder för alla göteborgare. Målsättningen är att staden ska trygga tillgången till goda bostäder för alla göteborgare. En av strategierna är att stadens ska bidra till goda bostäder och livsmiljöer samt en bättre fungerande bostadsmarknad för alla.
Göteborgs Stads friluftsprogram 2018–2025	I programmet konstateras att det finns stora skillnader i livsvillkor i olika delar av staden som påverkar möjligheten att leva ett fysiskt aktivt liv. Programmets mål lyfter bland annat kopplingen mellan friluftsliv, jämlik hälsa och folkhälsa. För att kunna bidra till en positiv och jämlik hälsoutveckling hos befolkningen är det viktigt att göra medvetna prioriteringar av friluftaktiviteter. Delar av Göteborgs Stads friluftsprogram speglas i förslaget till program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Detta är särskilt tydligt när det gäller målen om att barns och ungas hälsa ska förbättras men också målet om att tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik.
Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättning 2021–2026	Målsättningarna i programmet innebär att personer med funktionsnedsättning ska ha samma rätt till bland annat demokratisk delaktighet, utbildning och bästa möjliga hälsa som alla göteborgare. Stadens verksamheter ska i uppföljningar samla in underlag på ett sådant sätt att det är möjligt att göra analyser utifrån diskrimineringsgrunderna.
Göteborgs stads kulturprogram	Att ta del av och att utöva kultur och konst har en dokumenterad effekt på hälsa och välbefinnande, vilket främjar social hållbarhet och hållbar livsstil.
Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021–2030	Det finns en tydlig koppling mellan jämlik hälsa, folkhälsa och miljö, såsom luftföreningar, påverkan av buller och tillgång till hållbara livsmiljöer.
Göteborgs Stads program för lokalförsörjning	Ett av målen är rätt lokaliserad kommunal service, vilket innebär att lokaler finns placerade bland annat utifrån perspektivet där stadens medborgare behöver den. Ett annat mål är socialt hållbar kommunal service, vilket syftar till att

	stadens verksamhetslokaler ska vara anpassade och tillgängliga för att bidra till ett mer jämlikt Göteborg.
Göteborgs Stads näringslivsstrategiska program	En av målsättningarna är att arbetslösheten i Göteborg ska vara lägst bland Sveriges storstäder vilket relaterar till programmets mål om att fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning
Göteborgs stads trygghetsskapande och brottsförebyggande program 2022–2026	Det övergripande målet är att Göteborg ska vara en trygg och säker stad där alla som lever, verkar och vistas tar ansvar och bidrar till ökad trygghet och minskad brottslighet Programmet arbetar med direkta och riktade trygghetsskapande och brottsförebyggande åtgärder och ökar därmed också förutsättningarna för det förebyggande och främjande arbetet.
Göteborgs Stads översiktsplan	Utgångspunkten i översiktsplanen är hållbar utveckling. Enligt de inriktningar som översiktsplanen föreslår lokaliseras en stor del av tillkommande bostäder i mellanstaden där områden med socioekonomiska utmaningar ligger. Översiktsplanen slår fast att det handlar om att möjliggöra en trygg boendemiljö, att känna tillhörighet, en passande och ekonomiskt överkomlig bostad och att ha en närmiljö som är omhändertagen och välfungerande. Att ha tillgång till stadens resurser i form av bland annat service, arbetsplatser, kollektivtrafik, offentliga platser och grönområden samt att säkerställa plats för rekreation och samspel för barn och unga genom tillgång till friytor och bra utemiljöer för lek och utevistelse vid bostäder, fritidshem, förskolor och grundskolor
Plan för barn- och ungdokument 2020–2030	Planen tar fasta på stadens övergripande strukturer och konkretiserar insatser och utvecklingsområden för att jämlikt öka tillgången till och höja kvaliteten på kultur för, med och av barn och unga i Göteborg.
Göteborgs Stads barnrättsplan	Planens mål är att Göteborg Stad ska ha ett systematiskt och inkluderande barnrättsarbete som säkerställer likabehandling och icke-diskriminering, ett beaktande av barnets bästa, barns rätt till liv och utveckling samt barns rätt att vara delaktiga i frågor som berör dem.
Biblioteksplan för Göteborgs Stad	Planens vision är att folkbiblioteken ska vara en självklarhet för göteborgarna med tillgängliga och öppna bibliotek vilket bland annat knyter an till strategin om att främja barns språkutveckling.
Plan för att förbättra hbtq-personers livsvillkor 2017–2023	Planens syfte är att förbättra hbtq-personers mänskliga rättigheter i Göteborgs Stad och den ska säkerställa likvärdiga möjligheter för personer som definierar sig som homosexuella, bisexuella, transpersoner eller queera
Göteborgs Stads plan mot hemlöshet 2020–2023	Boende är ett viktigt livsvillkor. Planen har även tydligt barnperspektiv för att trygga barns uppväxtvillkor

Göteborgs Stads plan för jämställdhet 2019–2023	Göteborgs Stads plan för jämställdhet omfattar ett verksamhets-, medborgar-, och arbetsgivarperspektiv. Planen är en del av och ett stöd i stadens arbete med mänskliga rättigheter, jämlikhet, folkhälsa och trygghetsfrågor.
Handlingsplan för arbetet med de mänskliga rättigheterna i Göteborgs Stad	Handlingsplanen slår fast att alla stadens verksamheter ska genomsyras av mänskliga rättigheter och främja likabehandling. Det finns även kopplingar när det gäller framhållandet av analyser.
Göteborgs stads handlingsplan för att motverka tystnadskulturer 2023–2025	Aktivt arbete för delaktighet, inflytande och tillit är kopplat till att stadens arbete med att motverka tystnadskulturer.
Göteborgs Stads plan för arbetet med nationella minoriteter 2020–2023	Arbetet för att skapa jämlika likvärdiga och jämlik hälsa omfattar minoritetsgrupper och principen om icke-diskriminering.
Göteborgs stads handlingsplan för att stoppa nyrekrytering, gängkriminalitet och utvecklingen av parallella samhällen, 2023–2026	Fokusområde 1 berör tidiga och förebyggande insatser, med fokus på att stärka de skyddsfaktorer som ökar barns, ungas och deras familjers förmågor att stå emot negativ påverkan.
Plan för stärkta insatser mot rasism 2020–2023	Arbetet för att skapa jämlika likvärdiga och jämlik hälsa omfattar minoritetsgrupper och principen om icke-diskriminering. Planen lyfter främjande av lika rättigheter och möjligheter.
Strategisk plan för suicidprevention	Planen lyfter att suicid behöver förebyggas och behandlas både utifrån ett individperspektiv och utifrån ett folkhälsovetenskapligt perspektiv med riktat arbete inom flertalet samhällssektorer.
Plan för åldersvänliga Göteborg 2021–2024	Planen lyfter sex fokusområden som har påverkan på seniorers livsvillkor och förutsättningar till god hälsa, delaktighet och trygghet.
Handlingsplan för psykisk hälsa 2018–2024 (VGR, GR, Västkom)	Handlingsplanen har tagits fram i samverkan mellan Västra Götalandsregionen, de 49 kommunerna samt Nationell Samverkan för Psykisk Hälsa Västra Götaland och Göteborg (NSPH VG) inom ramen för vårdssamverkan. Handlingsplanen är uppdelad i fokusområden med tillhörande mål för vuxna respektive för barn och unga. Bland målen för vuxna finns ett avsnitt som särskilt berör äldre.

Bilaga 2 - Stödjande dokument

Demokrati och medborgarservice (2022). *Invånarnas möjligheter till demokratisk delaktighet och inflytande, Kartläggning av Göteborg Stads arbete under 2022.*

Folkhälsomyndigheten och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (2023). *Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva. En kartläggning om ungas psykiska hälsa.*

Folkhälsomyndigheten (2023). *Folkhälsan i Sverige. Årsrapport 2023.*

Folkhälsomyndigheten (2023). *Nationella folkhälsomål och målområden.*

Folkhälsomyndigheten (2023). *Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022 – Regionala resultat.*

Folkhälsomyndigheten (2021). *Vår livsmiljös betydelse för en god och jämlik hälsa.*

Förvaltnings AB Framtiden (2020). *Framtidenkoncernens strategi för utvecklingsområden 2020–2030.*

Göteborgs Stad. (2014). *Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg 2014.*

Göteborgs Stad. (2017). *Jämlikhetsrapporten 2017: Skillnader i livsvillkor i Göteborg.*

Göteborgs Stad (2022). *Göteborgs skolundersökning 2022. Ungas erfarenhet av alkohol, narkotika, dopning, tobak och spel.*

Göteborgs Stad (2022). *Hbtqi+personers livsvillkor i Göteborg 2021.*

Göteborgs Stad (2022). *Samverkansavtal om folkhälsoarbete mellan Göteborgs hälso- och sjukvårdsnämnd och kommunstyrelsen Göteborgs Stad 2023–2025*

Göteborgs Stad (2023). *Jämlikhetsrapporten 2023. Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg.*

Göteborgs Stad (2023). *Socialtjänstrapport 2023. Individ- och familjeomsorgen i Göteborgs Stad.*

Regeringskansliet (2018). *Handlingsplan Agenda 2030.*

Västra Götalandsregionen. (2021). *Regional utvecklingsstrategi för Västra Götaland 2021–2030*

Bilaga 3 - Indikatorer

Nedan presenteras ett antal indikatorer för att mäta programmets måluppfyllelse. Valet av indikatorer grundar sig i att de ska hålla god kvalitet, finnas över tid och oftast kunna brytas ner på flera bakgrundsfaktorer.

Övergripande mål: Skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska		
Indikator	Källa	Startvärde (år)
Ojämlighetsindex	SCB	54 (av max 100 segregation)
Andel som upplever att de har god hälsa 16–84 år	Hälsa på lika villkor	73% (2022)
Mellanmänsklig tillit/Tillit till andra i allmänhet	Hälsa på lika villkor samt SOM-undersökningen	70% (2022 HLV)
Förvärvsarbetande, 18-64 år Förvärvsarbetande, 25-64 år	AKU (SCB)	75,8% (2021) 79% (2021)
Mål: Barns och ungas hälsa ska förbättras		
Indikator	Källa	Startvärde (år)
Andel ungdomar som är nöjda med sin hälsa, åk 9 och gy 2	DVU	Åk 9: 67% flickor, 81% pojkar Åk 2 gy: 63% flickor, 79% pojkar
Andel ungdomar som är nöjda med sig själva, åk 9 och gy 2	DVU	Åk 9: 53% flickor, 77% pojkar Åk 2 gy: 56% flickor, 75% pojkar
Andel ungdomar som känner sig nedstämda flera gånger per vecka, åk 9 och gy 2	DVU	Åk 9: 86% flickor, 58% pojkar Åk 2 gy: 87% flickor, 65% pojkar
Mål: Invånares delaktighet, inflytande och tillit ska öka		
Indikator	Källa	Startvärde (år)
Förtroende för hur Göteborgs stad sköter sin verksamhet	SOM-undersökningen	57% (2022)
Social isolering ⁶ 16–84 år	Hälsa på lika villkor	11% (2022)

⁶ Social isolering definieras som att inte ha deltagit under social aktivitet (det senaste året?). Social aktivitet kan vara studiecirkel eller kurs på arbetsplats och fritid, fackföreningsmöte eller annat föreningsmöte, teater eller bio, konstutställning eller museum, religiös sammankomst, sporttillställning, skrivit i blogg eller insändare i tidning eller tidskrift, demonstration av något slag, offentlig tillställning t.ex. danstillställning, marknadsbesök eller liknande, större släktsammankomst, privat fest, följt sociala nätverkssajter på internet, skrivit inlägg, deltagit i diskussioner eller spelat med andra på internet

Valdeltagande		80,7% (2022)
Mål: Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning		
Indikator	Källa	Startvärde (år)
Andel unga vuxna som varken arbetar eller studerar (UVAS)	SCB	7% (2021)
Långtidsarbetslöshet, 18-64 år	Arbetsförmedlingen	26% (2022)
Genomströmning på gymnasiet, 4 år	SCB	76,4% (2022)
Mål: Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik		
Ojämlighetsindex (se övergripande mål)		